

Elina Eskeli & Jenni Jokinen
LAPSEN OSALLISUUS PÄIVÄKODIN ARJESSA

Opinnäytetyö
CENTRIA AMMATTIKORKEAKOULU
Sosiaalialan koulutusohjelma
Joulukuu 2015

TIIVISTELMÄ OPINNÄYTETYÖSTÄ

Yksikkö Kokkola-Pietarsaaren yksikkö	Aika Joulukuu 2015	Tekijä/tekijät Elina Eskeli & Jenni Jokinen
Koulutusohjelma Sosiaalialan koulutusohjelma		
Työn nimi LAPSEN OSALLISUUS PÄIVÄKODIN ARJESSA		
Työn ohjaaja Tarja Mäkitalo KM	Sivumäärä 40+7	
Työelämäohjaaja Marja-Leena Hakasaari, lastentarhanopettaja		
<p>Tämä on projektiopinnäytetyö, jonka tilaajana oli Myllärin päiväkodin. Opinnäytetyön tarkoituksena oli kartoittaa, miten osallisuus näkyy päiväkodin arjessa, sekä selvittää, miten lapsilähtöisyyteen voidaan kiinnittää enemmän huomiota. Toiminnan suunnittelussa ja toteutuksessa huomioitiin lasten luontaiset toimintatavat.</p> <p>Työn tavoitteena oli lisätä päiväkodin lapsilähtöistä toimintaa sekä lapsen osallisuutta arjessa. Projektin avulla haluttiin lisätä päiväkodin henkilökunnan innostusta lapsilähtöiseen toimintaan ja tämän avulla luoda lapsille mielekkäämpi arki varhaiskasvatuksessa.</p> <p>Tietoperustan keskeisinä elementteinä olivat lapsen osallisuus sekä lapsen arki päivähoidossa. Projektiopinnäytetyön pohjalla toimi valtakunnallinen varhaiskasvatussuunnitelma.</p> <p>Opinnäytetyön tekeminen lisäsi ymmärrystä siitä, kuinka tärkeää lapsen osallisuus on päiväkodin arjessa, sekä innostaa toteuttamaan sitä oikealla tavalla tulevaisuudessa. Projektin onnistumista arvioitiin päiväkodin työntekijöiden ja lasten kirjallisen palautteen sekä itsearvioinnin avulla.</p>		
<p>Asiasanat: lapsen osallisuus, lapsilähtöisyys, luontaiset toimintatavat, päiväkodin arki, toiminnan suunnittelu, toimintaympäristö, varhaiskasvatus</p>		

ABSTRACT

Unit Kokkola-Pietarsaari Unit	Date December 2015	Author/s Elina Eskeli & Jenni Jokinen
Degree programme Bachelor of social services		
Name of thesis CHILD PARTICIPATION IN ORDINARY KINDERGARTEN DAY		
Instructor Tarja Mäkitalo, Master of Education		Pages 40+7
Supervisor Marja-Leena Hakasaari, Kindergarten teacher		
<p>This is a project type thesis which was subscribed by Mylläri Kindergarten. The purpose of this study was to explore participation of the children in ordinary kindergarten day, as well as figure out how a child-oriented approach can be paid more attention. In to the planning and implementation of activities children's natural ways of action were taken into account.</p> <p>The goal of this thesis was to increase child-oriented activities in the kindergarten and the child's participation in everyday life. The project was intended to increase the day-care-center staff's enthusiasm to implement child-oriented activities and this will help to create a more meaningful everyday life for children in early childhood education.</p> <p>Key elements of knowledgebase were the child participation and the child's everyday life in day care. Background of the project thesis was the national early childhood education plan.</p> <p>Making of the present thesis increased understanding of the importance of child participation in everyday life in kindergarten, as well as to inspire to implement it properly in the future. Success of the project was evaluated by the day care center workers and the children's written feedback and self-evaluation.</p>		

Key words: Child participation, child-oriented approach, facility for acts, ordinary kindergarten day, planning of activities, operational environment, early childhood education

**TIIVISTELMÄ
ABSTRACT**

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	1
2 PROJEKTIOPINNÄYTETYÖN TAUSTAT JA TAVOITTEET	3
2.1 Projektin tarkoitus ja tavoitteet	3
2.2 Valtakunnallinen varhaiskasvatussuunnitelma ja sosionomin varhaiskasvatuksen kompetenssit opinnäytetyön taustalla	4
3 LAPSEN OSALLISUUS	6
3.1 Lapsen osallisuus ja lapsilähtöisyys päivähoidossa	7
3.2 Työntekijän mahdollisuudet vaikuttaa lapsen osallisuuteen	9
3.3 Päiväkodin työntekijöiden ajatuksia osallisuudesta	13
4 LAPSEN ARKI PÄIVÄHOIDOSSA	15
4.1 Arjen toimintaympäristö päivähoidossa	16
4.2 Lapsen luontaiset toimintatavat	19
4.2.1 Leikkiminen	20
4.2.2 Liikkuminen	21
4.2.3 Taiteellinen kokeminen ja ilmaiseminen	22
4.2.4 Tutkiminen	23
5 PROJEKTIOPINNÄYTETYÖN SUUNNITTELU JA TOTEUTUS	25
5.1 Projektin suunnittelu	25
5.2 Pienryhmätoiminnot päiväkodissa	25
6 PROJEKTIOPINNÄYTETYÖN ARVIOINTI	32
6.1 Päiväkodin henkilökunnan palaute	32
6.2 Lasten palaute	33
7 POHDINTA	34
LÄHTEET LIITTEET	38

1 JOHDANTO

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (2005) ja uudistettu varhaiskasvatuslaki (1973) korostavat lasten osallisuutta ja lapsilähtöisyyttä. Lapsilähtöisyys on yksi suomalaisen varhaiskasvatuksen kulmakivi, joten toiminnan suunnittelun tulisi pohjautua siihen. Osallisuus ja lapsilähtöisyys eivät kuitenkaan näyntyä vielä kovin voimakkaasti kaikkien päiväkotien arjessa, vaan niiden sijaan edelleen on vallalla niin sanottu tuokiokeskeisyyden kulttuuri (Kalliala 2012, 76–77). Jotta toimintaa voitaisiin kehittää lapsilähtöisempään suuntaan, kasvattajien tulisi kiinnittää yhä enemmän huomiota lapsikohtaiseen havainnointiin ja arviointiin.

Omien käytännön kokemustemme kautta kiinnostuimme vahvasti lasten osallisuudesta sekä lapsilähtöisyydestä, ja sen takia tuntui luontevalta tehdä opinnäytetyö niihin liittyen. Projektioinnäytetyömme oli tarpeen myös työn tilaajan kannalta, sillä päiväkodin henkilökunta oli kiinnostunut osallisuuden teemoista. Koska tavoitteenamme oli tehdä asioita lapsilähtöisesti, yksi osuus projektissamme oli muokata leikkipaikka yhteistyössä lasten kanssa heidän toiveiden mukaan.

Projektioinnäytetyömme tarkoituksena oli kartoittaa, miten lasten osallisuus näkyy päiväkodin arjessa sekä selvittää, miten lapsilähtöisyyteen voidaan kiinnittää enemmän huomiota. Lisäksi toiminnallisessa osuudessa halusimme lisätä lasten osallisuutta. Käytännössä tämä tarkoitti sitä, että lapset suunnittelivat ja muokkasimme yhdessä heidän kanssaan yhden päiväkodin huoneista. Myllärin päiväkodissa osallisuuteen ja lapsilähtöisyyteen oli jo kiinnitetty huomiota monin tavoin, mutta tavoitteenamme oli innostaa päiväkodin työntekijöitä yhä edelleen kehittämään toimintaa ja innostaa heitä lapsilähtöisempään arkeen.

Opinnäytetyömme kirjallinen osuus koostuu tietoperustasta sekä käytännön osuuden avaamisesta. Tietoperustassa käsittelemme lasten osallisuutta sekä kasvattajien vaikutusmahdollisuuksia siihen liittyen. Tärkeässä asemassa on myös lapsen arki päivähoidossa sekä lasten luontaiset toimintatavat, joiden huomioimista pidämme varhaiskasvatuksessa tärkeänä asiana. Lisäksi pohdimme opinnäytetyömme taustalla vaikuttavia varhaiskasvatussuunnitelman perusteita sekä sosionomin (AMK) varhaiskasvatuksen kompetensseja ja niiden kiinnittymistä tähän projektiin.

2 PROJEKTIOPINNÄYTETYÖN TAUSTAT JA TAVOITTEET

Tässä kappaleessa esittelemme opinnäytetyömme tarkoituksen ja tavoitteet. Pohdimme sosionomin varhaiskasvatuksen kompetenssien ja valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman (2005) perusteiden vaikutusta projektiimme.

2.1 Projektin tarkoitus ja tavoitteet

Projektiopinnäytetyömme tarkoituksena on kartoittaa, miten osallisuus näkyy Myllärin päiväkodin arjessa. Tarkoituksena on myös selvittää, miten lapsilähtöisyyteen voidaan kiinnittää enemmän huomiota päiväkodin arjessa. Otamme suunnittelussa ja toiminnassa huomioon lasten luontaiset toimintatavat: leikkimisen, liikkumisen, taiteellisen kokemisen sekä tutkimisen.

Opinnäytetyömme tavoitteena (LIITE 1/4) on lisätä Myllärin päiväkotiin lapsilähtöistä toimintaa sekä lapsen osallisuutta arjessa. Lisäksi haluamme lisätä päiväkodin henkilökunnan innostusta lapsilähtöiseen suunniteluun ja tämän avulla luoda lapselle mielekkäämmän arjen ja lapsia osallistavan ilmapiirin varhaiskasvatuksessa. Tavoitteena on, että lasten taidot itsensä ilmaisemissa, omien mielipiteiden esille tuomisessa sekä asioista neuvottelemisessa vahvistuvat. Henkilökohtaisina tavoitteinamme on oppia ohjaamaan lapsiryhmää lapsilähtöisesti, omaksua osallistuva havainnointimenetelmä sekä kehittyä ammatillisesti.

2.2 Valtakunnallinen varhaiskasvatussuunnitelma ja sosionomin varhaiskasvatuksen kompetenssit opinnäytetyön taustalla

Varhaiskasvatustoiminnan laatua ja merkitystä on vahvistettu suomalaisessa yhteiskunnassa varhaiskasvatuksen suunnittelua ohjaavien asiakirjojen avulla. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (2005) on valtakunnallinen varhaiskasvatuksen ohjauksen väline. Sen tavoitteena on edistää varhaiskasvatuksen yhdenvertaista toteuttamista koko maassa sekä ohjata sisällöllistä kehittämistä ja luoda osaltaan edellytyksiä varhaiskasvatuksen laadun kehittämiseksi. Lisäksi varhaiskasvatussuunnitelman tavoitteena on lisätä henkilöstön ammatillista tietoisuutta, vanhempien osallisuutta ja moniammatillista yhteistyötä. (Hujala & Turja 2012, 8; Heikkilä, Välimäki & Ihalainen 2007.)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet toimivat pohjana projektiopinnäytetyöllemme. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa meitä erityisesti puhuttelivat lapsen osallisuus sekä lapsilähtöisyys. Pidämme päiväkodin toiminnassa tärkeänä myös lasten luontaisten toimintatapojen huomioimista, joten huomioimme ne läpi koko projektin.

Sosionomin erityisosaaminen varhaiskasvatuksessa koostuu eettisestä osaamisesta, asiakastyön osaamisesta, palvelujärjestelmäosaamisesta, yhteiskuntaosaamisesta, johtamisosaamisesta sekä tutkimuksellisesta kehittämisosaamisesta. (Viinamäki 2010.)

Projektiopinnäytetyömme kannalta merkittävin varhaiskasvatuksen kompetenssi oli tutkimuksellinen kehittämisosaaminen, sillä tavoitteenamme oli lisätä lapsilähtöisyyttä varhaiskasvatuksen käytäntöjä ja menetelmiä kehittämällä. Tärkeiksi nousivat myös alla avatut sosionomin kompetenssit: eettinen osaaminen, asiakastyön osaaminen, palvelujärjestelmäosaaminen sekä yhteiskuntaosaaminen.

Eettisen osaamisen kannalta työntekijällä tulee olla eettistä herkkyyttä sekä hänen tulee ymmärtää lapsuuden ainutkertaisuus. Toimintaa ohjaavat lapsilähtöisyyden periaatteet. Sosiaalipedagogisessa asiakastyössä työntekijä havainnoi lapsen tunteita ja tarpeita sekä rohkaisee osallisuuteen ja vuorovaikutukseen. Työntekijä suunnittelee, toteuttaa ja arvio pedagogisesti kehittävää ja tavoitteellista toimintaa lapsille. Hän myös tukee ja edistää lapsen omaehtoista leikkiä, sekä ohjaa sitä tarvittaessa. (Viinamäki 2010, 16–17; Talentia 2014.)

Palvelujärjestelmäosaamisen kautta työntekijä osaa soveltaa varhaiskasvatuksen lakeja ja asiakirjoja osana omaa työtään. Yhteiskuntaosaamisessa työntekijä tuntee lasten ja perheiden palvelut, ymmärtää yhteiskunnallisen muutoksen ja monimuotoisuuden. Työntekijän tärkeänä tehtävänä on myös edistää lasten oikeuksien toteutumista sekä hyvää elämää yhteiskunnassa. (Viinamäki 2010, 19–21; Talentia 2014.)

3 LAPSEN OSALLISUUS

Osallisuus tarkoittaa ihmisen omaa kokemusta asioihin vaikuttamisesta. Se on yksilön kokemusta omien kykyjen riittävydestä, oman roolin merkityksellisyydestä ja vastuun saamisesta omassa yhteisössä. Osallisuudessa on kyse sekä toiminnasta ryhmässä että yhteisöllisyyden tunteesta. Kokemus osallisuudesta syntyy aina vuorovaikutuksessa toisiin. (Parikka-Nihti & Suomela 2014, 47.)

YK:n lapsen oikeuksien yleissopimuksessa ja Suomen lainsäädännössä säädetään osallisuudesta, joka on kaikkien oikeus. Uudistetussa varhaiskasvatuslaissa säädetään lasten osallisuudesta ja vaikuttamisesta. Lapsen mielipide ja toivomukset on selvitettävä suunniteltaessa, toteutettaessa ja arvioitaessa lapsen varhaiskasvatusta. YK:n lapsen oikeuksien sopimuksessa artiklassa 12 sanotaan, että lapsella on oikeus ilmaista omat mielipiteensä kaikissa itseään koskevissa asioissa ja ne on otettava huomioon lapsen iän ja kehitystason mukaisesti. Suomalaisen varhaiskasvatuksen kentällä osallisuus on noussut keskeiseksi lapsen oikeuksiin ja asemaan vaikuttavaksi tekijäksi viime vuosien aikana. Osallisuuden tulisi toteutua sekä kotona että kodin ulkopuolisessa kasvatuksessa. Tutkimusten ja keskustelujen myötä on vahvistunut käsitys lapsesta aktiivisena, aloitteellisena, osaavana ja taitavana toimijana. Lapset rakentavat ymmärrystään vuorovaikutuksessa fyysisen ja sosiaalisen ympäristönsä kanssa. (Heikka, Fonsén, Elo & Leinonen 2014, 3; Turja 2012a, 43; Parikka-Nihti & Suomela 2014, 49; YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista 1989.; Varhaiskasvatuslaki 36/1973.)

3.1 Lapsen osallisuus ja lapsilähtöisyys päivähoidossa

Osallisuus on enemmän kuin osallistumista. Osallisuus on tunne siitä, että kuuluu joukkoon ja että voi vaikuttaa asioihin. (Pulli 2013, 15.)

Lapselle osallisuus merkitsee sitä, että hänellä on mahdollisuus tulla kuulluksi jokapäiväisessä toiminnassa. Aikuisen on tärkeää sitoutua kuulemaan ja asettua dialogiseen suhteeseen lapsille tärkeiden ja lasten elämään paikantuvien asioiden kanssa. Osallisuuden perustana on, että lapsen tarpeet tyydytetään, lapsi tulee kohdatuksi ja kokee olevansa turvassa. On myös tärkeää, että lapsi kokee olevansa hyväksytty, arvostettu ja tärkeä ryhmän jäsen. (Marjanen, Marttila & Varsa 2013, 78; Sevón, Böök & Perälä-Littunen 2014, 307.)

Osallisuus on varhaiskasvatuksessa arkista toimintaa. Parhaimmillaan se on kiinteä osa kokonaisvaltaista oppimisprosessia. Osallisuuden kautta lapsi oppii hallitsemaan ajatteluaan ja toimintaansa. Lapsi huomaa, että hänen mielipiteillään ja ajatuksillaan on väliä, jolloin hän oppii kantamaan vastuuta. (Parikka-Nihti & Suomela 2014, 52–53.)

Varhaiskasvatuksen käsikirjan (Turja 2012a, 49–52) mukaan lapsen osallisuus voidaan jakaa neljään eri ulottuvuuteen. Ensimmäinen ulottuvuus koskee lasten valtaistumisen astetta. Valtaistumisen asteella tarkoitetaan lasten ja aikuisten välistä valtasuhteen jakaantumista. Oleellista on, kuinka paljon aikuinen antaa lapsille tietoa toiminnasta ja ympäristöstä sekä kuinka paljon lapsi voi vaikuttaa toimintaansa ja määritellä omaa osallisuuttaan.

Toinen ulottuvuus on osallisuuden aihe ja vaikutuspiiri. Sillä määritellään ketä tai keitä toiminta koskee. Helppointa lasten on päästä vaikuttamaan henkilökohtaisiin asioihinsa. Harvemmin lapset kuitenkin pääsevät mukaan esimerkiksi laajempien asioiden ideointiin ja suunnitteluun, kuten leikkitilojen muokkaamiseen ja

uusien lelujen hankintaan. Onnistuessaan tämä ulottuvuus ottaa lapset mukaan toiminnan suunnitteluun ja toteutukseen. (Turja 2012a, 50.)

Kolmas on ajallinen ulottuvuus. Ajallinen ulottuvuus huomioi toiminnan keston, eli se voi olla joko lyhyt- tai pitkäkestoista, kertaluontoista tai kauaskantoista. Kyseinen ulottuvuus vaatii pedagogista pohdintaa ja suunnittelua, jossa konkretisoi-
tuu aikuisten suhtautuminen lasten osallisuuteen. (Turja 2012a, 50–51.)

Neljäs ulottuvuus on ideointi-, suunnittelu-, päätöksenteko-, toiminta- ja arvioin-
tiosallisuutta. Lasten tulisi päästä osallisiksi jokaisen osa-alueen toimintaa. Aikui-
sille lienee kuitenkin helpompaa ottaa lapsilta vastaan ainoastaan ideoita kuin ot-
taa lapset mukaan suunnittelu-, valmistelu- ja arviointiprosessiin. (Turja 2012a,
51–52.)

Lapsilähtöisyys on pedagoginen suuntaus, jossa kasvatuksen ja ope-
tuksen tehtäviä lähestytään lapsen näkökulmasta, lapsen olemuksesta
käsin. Vaikka käsitteenä lapsilähtöisyys on vailla yhteisesti sovittua
täsmällistä sisältöä, on se silti käyttökelpoinen ja itsessään kielellisesti
yksiselitteinen: Lapsilähtöinen viittaa lapsesta käsin lähtevään, kasva-
tuksen ja opetuksen kysymysten ja tehtävien tarkastelua lapsen näkö-
kulmasta, lapsen olemisesta käsin. Siinä muodossa se myös ohjaa käy-
tännön toimintaa ja antaa kriteerit sen arvioinnille. Näin lapsilähtöi-
syys on:

- Lapsesta kiinnostumista, lapsen näkemistä lapsena.
- Lapsesta ja lapsen kiinnostuksista käsin lähtevää toimintaa.
- Lapselle tilan antamista: lapsen ilmaisun, olemisen, olennon
näkymistä tiloissa ja tekemisessä. (Santavuori 2011.)

Kallialan (2012) mukaan lapsilähtöisyys on käsitteenä osin korvannut aiemman
käsitteen lapsikeskeisyys. Lapsilähtöisyyttä ja -keskeisyyttä yhdistää lapsen tar-
peiden ensisijaisuus. Lapsilähtöisyyden vastakohtaksi asetetaan kuitenkin aikuis-
johtoisuus, jonka vastakohta on lapsijohtoisuus. Käsitesekaannuksia syntyy siis
helposti, eivätkä ne ole yhdentekeviä, sillä lapset eivät voi johtaa toimintaa, se on

aikuisten tehtävä. Kallialan (2012) mukaan on olennaisen tärkeää ymmärtää, että on mahdollista ja tavoiteltavaa yhdistää aikuisjohtoisuus sellaiseen lapsilähtöisyyteen, joka antaa lapsille mahdollisuuden vaikuttaa tarkoituksenmukaisesti itseään koskeviin asioihin. (Kalliala 2012, 47–48.)

Projektissamme pidimme Myllärin päiväkodissa viisi interventioita (LIITE 5). Interventioiden suunniteluun ja toteutukseen vaikutti tavoitteemme lasten osallisuuden lisäämisestä. Kerroimme projektimme alussa lapsille toiminnasta ja tavoitteistamme, jotta lasten olisi helpompi päästä osallisiksi projektiin. Osallistimme lapsia projektiimme piirustusten, sadutuksen, yhteisten keskustelujen ja lasten ideoiden avulla.

3.2 Työntekijän mahdollisuudet vaikuttaa lapsen osallisuuteen

Varhaiskasvatuksessa on tärkeää, että työntekijät sitoutuvat ottamaan osallisuuden osaksi toimintaansa. Jotta osallisuus on mahdollista, tarvitaan kasvattajien keskustelua ja toiminnan uudelleen arviointia. Työntekijät pyrkivät kehittämään toimintaansa niin, että mahdollisuudet osallisuuteen sekä oppimisessa että arjen vuorovaikutuksessa voivat lisääntyä. Päiväkodin työntekijöiden on syytä pysähtyä miettimään mitä tai millaista on lasten osallisuus ja miten se toteutuu omassa päiväkodissa. (Heikka ym. 2014, 3; Parikka-Nihti & Suomela 2014, 53.)

Päiväkodin työntekijöille tekemämme aloituskyselyn (LIITE 2) mukaan työntekijät pystyvät vaikuttamaan lasten osallisuuteen kuuntelemalla, havainnoimalla, joustamalla, antamalla vaihtoehtoja sekä kannustamalla ja kehumalla. Lasten osallisuuteen voi vaikuttaa myös sitä kautta, että työntekijä tiedostaa lasten osallisuuden ja lapsilähtöisen toiminnan tärkeyden lapsen kokonaiskehityksen tukemisen kannalta.

Kasvattajien suhtautuminen lasten osallisuuteen ja osallistumiseen vaihtelevat. Aikuisten näkökulmasta lapsille tärkeät asiat voivat vaikuttaa vähäpätöisiltä. Tällöin lapset kokevat etteivät he tule kuulluksi tai osallisuutta käytetään toisarvoisissa asioissa. Asenne ja suhtautuminen osallisuuteen määrittävät kasvattajan pedagogisia valintoja. Marjanen (2013) ym. Thomasin (2000) mukaan kasvattajilla on neljä erilaista lähestymistapaa osallisuuteen. Näitä lähestymistapoja ovat kliininen, byrokraattinen, arvosidonnainen ja kyyninen. Kliinisessä lähestymistavassa lasta pidetään haavoittuvana ja osallistumista pidetään hyvinvointia uhkaavana. Tämän vuoksi lapset suljetaan helposti pois keskusteluista ja päätöksenteosta. Byrokraattisessa lähestymistavassa kasvattajan tavoite on täyttää organisaation asettamat vaatimukset osallisuudelle. Arvosidonnaisessa lähestymistavassa lasten osallisuutta pidetään hyvänä ja tärkeänä asiana. Se on lasten oikeus. Sen uskotaan parantavan päätösten laatua ja johtavan parempiin lopputuloksiin. Aikuiset mieltävät tehtäväkseen lasten tukemisen ja osallistumismahdollisuuksien luomisen. Kyynisessä lähestymistavassa lasten osallisuus koetaan vaaraksi, koska lapsia pidetään manipuloivina ja valtaa havittelevina, mutta kuitenkin vastuuttomina. Kyynisesti suhtautuvien kasvattajien mielestä lapsilla on jo liikaa vaikutusvaltaa. (Marjanen ym. 2013, 83–84; Sevón ym. 2014, 307.)

Lasten havainnoinnilla on suuri merkitys osallisuuden toteutumiseen päiväkodin arjessa. Työntekijöillä on käytössään useita erilaisia havainnoinnin tapoja, kuten tarkkaileva havainnointi, osallistuva havainnointi, aktivoiva osallistuva havainnointi, kokeilemalla oppiminen sekä piilohavainnointi. Tavat vaihtelevat sen mukaan, miten työntekijä toimii suhteessa lapsen toimintaan. Onko työntekijä kokonaan ulkopuolella tapahtuvasta toiminnasta ja keskittyy vain havainnoimiseen vai osallistuuko työntekijä toimintaan havainnoinnin ohella. (Vilkkä 2006, 42.)

Käytimme projektissamme osallistuvan havainnoinnin menetelmää, koska halusimme toimia yhdessä lasten kanssa ja samalla havainnoida heidän toimintaansa.

Osallistuva havainnointi tarkoittaa, että työntekijä on sisällä tapahtuvassa toiminnassa eli osallistuu toimintaan lasten ehdoilla ja yhdessä ennalta sovitun ajanjakson. Osallistuvassa havainnoinnissa havainnointi tapahtuu usein jonkin ennalta valitun teoreettisen näkökulman kautta ja lisäksi havainnointi on jollakin tavalla ennalta suunniteltua valitun näkökulman avulla. Meidän projektissamme havainnointi tapahtui lasten osallisuuden näkökulmasta. (Vilka 2006, 44–45.)

Havainnointi on tietoista tarkkailua eikä vain asioiden ja ilmiöiden näkemistä (Vilka 2006, 37).

Osallistuvan havainnoinnin sisällä ja lomassa tapahtuu myös kohdistettua havainnointia, jossa työntekijä osallistuu lasten arkielämään, mutta havainnointia tehdään vain rajattuihin kohteisiin. Lisäksi havainnointi kohdistetaan vain tiettyihin tapahtumiin, tilanteisiin tai asioihin. (Vilka 2006, 44–45.)

Hart loi vuonna 1992 osallisuuden tikapuut (KUVIO 1) kuvaamaan, miten kasvatustajajat mahdollistavat lasten osallisuuden. Tikapuissa on kahdeksan askelmaa, jotka kuvaavat osallisuuden eri tasoja. Periaatteena on, että osallisuus kasvaa, mitä korkeammalle tikapuita kiipeää. Varsinainen osallisuus alkaa portaalta neljä. Kasvatustajien toiminta joko rajoittaa tai mahdollistaa osallisuuden. (Hart 1992; Marjanen, Marttila & Varsa 2013, 79.)

KUVIO 1. Hartin osallisuuden tikapuut (Hart 1992.)

Shier (2001) on lisännyt tikapuumalliin ulottuvuuden, joka tarkastelee kasvattajien valmiuksia, mahdollisuuksia ja velvollisuuksia suhteessa lasten osallisuuteen. Hänen mukaansa lasten osallisuuden tasot ovat seuraavat:

1. Lapsia kuunnellaan.
2. Lapsia tuetaan mielipiteiden ilmaisemisessa.
3. Lasten näkemykset otetaan huomioon.
4. Lapset otetaan mukaan päätöksentekoprosessiin.
5. Lasten kanssa jaetaan valtaa ja vastuuta päätöksenteossa. (Marjanen ym. mukaan 2013, 81.)

Projektissamme oli tarkoituksena osallistaa lapsia mahdollisimman paljon ja kannustaa heitä ilmaisemaan mielipiteitään avoimesti. Tavoitteenamme oli päästä Hartin (1992) tikapuumallin sekä Shierin (2001) mallin korkeimmille tasoille. Näillä tasoilla aikuiset ja lapset päättävät asioista yhdessä ja toiminta on lapsilähtöistä, sekä lasten kanssa jaetaan valtaa ja vastuuta. Aloitimme toiminnan lasten kanssa kuulemalla heitä eli olimme Hartin mallissa portaalla viisi. Lasten osallisuus kasvoi merkittävästi toiminnan edetessä, sillä jo toisessa interventioissa aloitteet tulivat lapsilta. Mielestämme saavutimme asettamamme tavoitteen ja pääsimme mallien ylimmille tasoille.

3.3 Päiväkodin työntekijöiden ajatuksia osallisuudesta

Projektiopinnäytetyömme aloituskyselyssä (LIITE 2) kysyimme päiväkodin työntekijöiltä heidän kokemuksiaan lasten osallisuudesta. Kysely oli nimetön ja siihen vastasi kuusi päiväkodin työntekijää.

Kysyimme työntekijöiltä kuinka tärkeänä he pitivät lasten mielipiteiden kuulemistä arjen toimintojen suunnittelussa. Viisi kuudesta työntekijästä piti mielipiteiden kuulemistä tärkeänä ja yksi erittäin tärkeänä. Perusteluina työntekijöillä oli, että lapset ovat kiinnostuneempia toiminnasta, jos lapsia kuullaan suunnitteluvaiheessa. Myös lasten luovuus kehittyy ja itsetunto paranee osallisuuden myötä. Lapsen kuuleminen mahdollistaa lapsen kohtaamisen sekä tarpeiden ja toiveiden kartoittamisen.

Työntekijöiden mukaan lasten mielipiteet otetaan huomioon päiväkodin tilojen ja toiminnan suunnittelussa mahdollisuuksien mukaan, toiveita kuullaan, lapsia havainnoidaan sekä asioista keskustellaan. Lasten mielipiteet pääsevät esille esimer-

kiksi lasten parlamenttien avulla. Tilojen ja toiminnan suunnittelussa täytyy kuitenkin aina huomioida turvallisuus.

Kysyimme työntekijöiltä, mikä heidän mielestään edistää ja estää lapsen osallisuuden toteutumista arjessa. Edistäviä tekijöitä oli muun muassa kasvattajien kyky kuulla, nähdä ja tuntea lapset. Lisäksi työntekijöiden on järjestettävä lapsille mahdollisuuksia mielipiteiden ilmaisuun esimerkiksi aamupiirin aikana. Lapsille tulee antaa tilaa ja aikaa sekä vapaus valita leikkejä ja leikkikavereita. Estäviä tekijöitä työntekijöiden mielestä olivat tilat, aikataulut, iso lapsiryhmä, leikin keskeytys, aikuislähtöisyys sekä liian jäykkä toimintakulttuuri.

Kysyimme myös, miten lasten osallisuus toteutuu tällä hetkellä päiväkodin toimintakulttuurissa. Suurin osa työntekijöistä oli sitä mieltä, että osallisuus toteutuu hyvin. Perusteluina oli muun muassa se, että lasten mielipiteitä kuunnellaan suunnitteluvaiheessa ja arjessa otetaan huomioon mistä lapset tykkäävät. Yksi työntekijöistä vastasi, että arjessa pitäisi vielä enemmän kysellä lasten toiveita.

Työntekijöiden mielestä lasten osallisuutta voitaisiin vahvistaa lisäämällä lasten kuuntelemista ja havainnointia sekä kirjaamalla lasten toiveita ja ajatuksia ylös. Lisäksi aktiivinen ja todellinen kohtaaminen sekä lapsen tarpeisiin vastaaminen vahvistaa osallisuutta. Lasten toiveita voidaan kartoittaa saduttamalla ja piirtämällä.

4 LAPSEN ARKI PÄIVÄHOIDOSSA

Päiväkoti on suomalaiselle lapselle paikka, jossa hän viettää suuren osan arkipäivästään. Päiväkodin arki on erilaisten toimintojen ja kokemusta jakamista yhdessä. Toimiva arki luo lapselle hyvinvointia sekä takaa tärkeän lapsuusajan kasvun ja kehityksen. Kokonaisvaltainen, oivaltava oppiminen luo lapselle onnistumisen kokemuksia. Lasten haastattelujen perusteella lapset arvostavat aikuisten ystävällisyyttä, huolenpitoa ja välittämistä, läsnäoloa ja kuuntelemista sekä yksilöllistä huomiota. (Kyrönlampi 2011, 22–38; Reunamo, Virkki & Hietala 2014, 118; Komi 2014a, 9.)

Nykyään päivähoidossa arvostetaan turvallista arkea ja päivittäin toistuvia tilanteita. Päivähoidossa lapselle on tärkeää asioiden ennakoitavuus, tuttuus, aikuisen läsnäolo sekä kiireetön arki. Lapsi kokee arjen kokonaisvaltaisesti, kodin ja päiväkodin kokemukset kulkevat käsi kädessä. (Kyrönlampi 2011, 36; Koivisto 2011, 51.)

Toimintaympäristö säätelee osaltaan sitä, miten lapsilla on mahdollisuus elää lapsuuttaan. Päiväkoti tarjoaa tietynlaiset olemisen ja toiminnan mahdollisuudet, joita lapset käyttävät omalla tavallaan. Lapsen näkökulmasta päiväkodit ovat haastavia ja vaativia yhteisöjä, koska lapsen on löydettävä niissä oma paikkansa suhteessa koko ryhmään, sekä lapsiin että aikuisiin. (Raittila 2011, 62; Kyrönlampi 2011, 30.)

4.1 Arjen toimintaympäristö päivähoitossa

Varhaiskasvatuksen toimintaympäristö muodostuu fyysisten, psyykkisten, sosiaalisten, pedagogisten sekä kulttuuristen tekijöiden kokonaisuudesta. Ympäristöön kuuluvat rakennetut tilat, lähiympäristö, psyykkiset ja sosiaaliset ympäristöt sekä erilaiset materiaalit ja välineet. Fyysinen ympäristö koostuu rakenteellisista ja konkreettisista tekijöistä. Psyykkisellä ympäristöllä tarkoitetaan tilassa olevaa ilmapiiriä ja tunneilmastoa. Sosiaalista toimintaympäristöä voidaan kuvata tilassa olevien ihmisten suhteilla ja vuorovaikutuksella. Pedagoginen toimintaympäristö tarkoittaa oppimisympäristöä. Hyvässä kulttuurisessa ympäristössä näkyvät kaikkien läsnäolijoiden yksilölliset ominaisuudet. (Heikkilä ym. 2007, 17–18; Koivunen 2009, 179–186.)

Toimintaympäristö ei ole pelkkä neutraali tila, se on sekä tietoisesti että tiedostamatta rakennettu ja rakentunut tietynlaiseksi. Lainsäädäntö määrittelee osiltaan varhaiskasvatukseen tarvittavat tilat. Ympäristöllä on tärkeä merkitys varhaiskasvatuksen kannalta. Päiväkodin tilojen järjestämiseen sisältyvät näkemykset siitä, mikä on hyväksi pienille lapsille, ja millainen ympäristö tukee heidän kasvuaan ja oppimista. Tilojen tulee olla riittävän väljät lapsen hyvän kehityksen turvaamiseksi. Varhaiskasvatusta ohjaavissa asiakirjoissa toimintaympäristö kuvataan yhtenä kasvatuksen ja opetuksen lähtökohtana. Ympäristöä suunniteltaessa on otettava huomioon myös turvallisuuteen liittyvät tekijät. (Raittila 2011, 59–61; Reunamo ym. 2014, 111–112.)

Leikkivälineet ovat tärkeä osa fyysistä toimintaympäristöä. Siksi on tärkeää, että lelut ovat näkyvillä ja helposti saatavilla. Toimiva fyysinen ympäristö tarjoaa lapsille monia erilaisia leikkiympäristöjä. Hyvin rakennettu ja suunniteltu fyysinen ympäristö palvelee myös sosiaalista oppimisympäristöä, kuten vuorovaikutussuhteita. Oppimisympäristön ollessa innostava, monipuolinen ja joustava herättää se

lapsissa mielenkiintoa, kokeilunhalua ja uteliaisuutta sekä kannustaa lasta ilmaisemaan itseään ja toimimaan hänelle luontaisella tavalla. (Heikkilä ym. 2007, 17–18; Komi 2014b, 9–11.)

Ympäristön suunnittelussa tulee ottaa huomioon sekä toiminnalliset että esteettiset näkökulmat. Hyvin rakennettu ympäristö on viihtyisä sekä kannustaa lasta leikkimään, tutkimaan, liikkumaan, toimimaan ja ilmaisemaan itseään monin eri tavoin. (Heikkilä 2007, 18.)

Lapsilähtöisyys on yksi suomalaisen varhaiskasvatuksen kulmakivi, joten toimintaympäristön rakentamisen tulisi perustua tälle periaatteelle. Lapsi ei ole ainoastaan toiminnan kohde, vaan hän on aktiivinen subjekti. Lapset voivat osallistua tilojen ja välineiden suunnitteluun osana erilaisten sisältöjen ja teemojen toteuttamista. Lapset ovat tärkeitä toimintaympäristön tuottajia aikuisten rinnalla. (Raittila 2011, 63; Kyrönlampi 2011, 36; Heikkilä ym. 2007, 18.)

Sosiaalisen ympäristön muodostavat sosiaaliset suhteet ja vuorovaikutus. Vuorovaikutustaitojen kannalta vertaissuhteet ovat merkittäviä. Hyvät vuorovaikutustaidot lasten välillä ja lasten aiempi yhteinen toiminta ovat tärkeitä tekijöitä toiminnan onnistumiseksi. Leikin kipinä ei onnistu kaikkien lasten välillä, joten lapsi hakeutuu leikkimään niiden lasten kanssa, joiden kanssa hän pääsee leikissä yhteisymmärrykseen. Paljon yhdessä leikkineet ja toisilleen tutut lapset pääsevät vuorovaikutuksessa syvemmälle. Erityisen lasten välisestä vuorovaikutuksesta tekee leikki, koska leikin salaisuudet jaetaan ainoastaan leikkikavereiden kanssa. (Kyrönlampi 2011, 30–35; Marjanen ym. 2013, 39.)

Avoin ja rehellinen vuorovaikutus kasvattajan ja lapsen välillä on hyvän kasvatuksen keskeinen ehto. Kasvattajan käyttäytyminen, olemus, vuorovaikutustaidot, tapa puhua, äänensävy sekä persoonalliset ominaisuudet ovat tärkeitä elementtejä

psykkisessä ympäristössä. Kasvattajan tulee olla hienotunteinen ja tietää, miten toimia erilaisissa pedagogisissa tilanteissa. (Kyrönlampi 2011, 32; Koivunen 2009, 183.) Kallialan (2012) mukaan, päiväkodin henkilökunnan ja lasten välinen vuorovaikutus on ystävällistä ja korrektaa, mutta välineellistä. Suurin osa vuorovaikutuksesta on ojentamista ja muistuttamista. Sen sijaan lasten omia aloitteita rohkaitaan harvoin. Lasten ja kasvattajan välinen vuorovaikutus vaatii kasvattajalta antautumista intensiiviseen kanssakäymiseen, joten useimmille aikuisille on helppompaa kommunikoida toisten aikuisten kanssa. (Kalliala 2012, 53–54.)

Laadukkaan varhaiskasvatuksen ylläpitäminen ja kehittäminen vaativat pedagogisten periaatteiden ja käytäntöjen jatkuvaa arviointia ja toiminnan suunnittelua. Varhaispedagoginen toiminnan suunnittelu ei tarkoita tiukkoja etukäteissuunnitelmia tai vastaavasti kasvattajien pakoa suunnitteluvastuusta, vaan uudenlaista ajattelua, jossa valtakunnalliset linjaukset ja lasten aloitteet yhdistetään. (Heikka, Fonsén & Elo 2014, 80.)

Toiminnan suunnittelun ja kehittämisen pohjalla toimii lapsikohtainen havainnointi ja arviointi. Kasvattajan tehtävänä on havainnoida lasta siinä, miten ja missä hänen osaamisensa tulee esille. Perinteisesti lapsesta on tehty havaintoja kasvattajan ohjaamissa tilanteissa, mutta se ei kuitenkaan riitä lapsen oppimisen arvioimiseen. Tietoa saadakseen kasvattajan tulee tietoisesti asettua havainnoimaan lapsen tekemisiä, kiinnostuksen kohteita, sosiaalisia taitoja sekä puhetta. Havainnoinnin tulee olla säännöllistä ja systemaattista, sekä onnistuakseen se edellyttää myös havaintojen kirjaamista. Kasvattajatiimin tulisi yhdessä sopia havainnoinnin toteuttamisesta. Säännöllinen havainnointi mahdollistaa sen, että kasvattajat voivat arvioida lasten kasvun, kehityksen ja oppimisen edistymistä sekä kehittää toimintaa edelleen. (Heikka, Hujala, Turja & Fonsén 2012, 54; Gyekye & Nikkilä 2013, 28–29.)

Useissa päiväkodeissa elää edelleen vahva tuokiokeskeisyyden kulttuuri. Tällä tarkoitetaan sitä, että suunnittelua ohjaavat aikuisten erityisosaamisen alueet sekä

vuodenaikojen vaihtelut. Heikan, Hujalan, Turjan ja Fonsénin (2012, 54–55) kirjoittaman artikkelin mukaan tuokiokeskeisyydestä voidaan arvioinnin avulla siirtyä pienryhmätoimintaan. Pienryhmätoiminnassa lasten yksilöllisyyden huomioon ottaminen helpottuu suunnittelussa. Pienryhmätoiminta antaa myös paremmat mahdollisuudet lasten havainnointiin ja arviointiin. Kalliala (2012) puolestaan kritisoi tuokiokeskeisyyden kritiikkiä. Hänen mielestään ennalta suunniteltuihin tuokioihin, esimerkiksi satujumppaan, lauluhetkiin ja luontoretkiin suhtaudutaan epäluuloisesti. Kallialan kokemuksen mukaan lapset osallistuvat tuokioihin aktiivisesti ja ovat halukkaita kokeilemaan uusia asioita. Erityisopettaja Suhosen (Komi 2014b.) mielestä vapaa leikki on lapselle tärkeää, mutta sen vastapainoksi lapsi tarvitsee aikuisen ohjaamaa toimintaa. Tällaiset aikuisjohtoiset tuokiot mahdollistavat sen, että lapsi saa tukea. Ne myös antavat lapselle mahdollisuuden nauttia ja oppia uutta. (Heikka ym. 2012, 54–55; Kalliala 2012, 76–77; Komi 2014b, 9–11.)

4.2 Lapsen luontaiset toimintatavat

Leikkiminen, liikkuminen, taiteellinen kokeminen ja ilmaiseminen sekä tutkiminen ovat lapselle luontaisia tapoja toimia ja ajatella. Luontaiset toimintatavat vahvistavat lapsen hyvinvointia, käsitystä itsestään sekä lisäävät hänen osallistumismahdollisuuksia. Toimiessaan itselleen mielekkäällä tavalla lapsi ilmentää ajatteluaan ja tunteitaan. Kasvattajat toimiessa ja keskustellessa yhdessä lasten kanssa sekä havainnoidessa lasten toimintaa, heille avautuu tie lasten ajatteluun ja maailmaan. (Heikkilä ym. 2007, 20–22.)

Edellä mainittujen asioiden vuoksi huomioimme lasten luontaiset toimintatavat projektimme suunnittelussa ja toteutuksessa. Suunnitteluvaiheessa sisällytimme jokaiseen interventioon joitakin lapselle luontaisia toimintatapoja.

4.2.1 Leikkiminen

Yksi varhaiskasvatuksen rakentavimmista tekijöistä on leikki. Suomessa leikkiä arvostetaan varhaiskasvatuksen lähtökohtana. Lapsen varhaisvuosina leikin merkitys on suurimmillaan, se on lapselle tärkeä kehitystehtävä. Leikissä lapsi harjaantuu fyysisesti, psyykkisesti ja sosiaalisesti. Leikki on lapsen tapa suhtautua ympäristöön ja omaksua tietoa. Lapsen omat kokemukset ja havainnot heijastuvat leikkeihin, sillä leikissä lapsi jäljittelee havainnoimaansa. Leikki on lapselle itseilmaisun väline. Leikkiessään lapsi rakentaa omaa sisäistä maailmaansa, jossa on aineksia sekä mielikuvitusmaailmasta että todellisuudesta. (Helenius & Lumme-lahti 2013, 14; Kalliala 2012, 204–205; Koivunen 2009, 40.)

Koska leikki on lapselle tärkeä tapa omaksua tietoa ja erilaisia taitoja, halusimme korostaa luontaisista toimintatavoista leikkiä projektissamme. Lähes jokaisessa interventiossa lapsilla oli mahdollisuus vapaaseen leikkiin. Tila, jota käytimme lasten kanssa interventioiden aikana, ei ensimmäisillä kerroilla motivoinut lapsia pitkäjänteiseen leikkiin. Huomattuamme tämän halusimme yhdessä lasten kanssa tehdä tilasta kutsuvamman leikille.

Siljamäki kirjoittaa artikkelissaan (2014, 19–21) lasten omia näkemyksiä hyvästä leikistä. Siljamäki on haastatellut artikkeliinsa erityislastentarhaopettaja Laihoa, joka on käynyt keskustelua leikistä lasten kanssa. Lapset kertoivat, että leikissä tärkeää on jatkuvuus, mielihyvä, vuorovaikutuksellisuus ja liittyminen, mielikuvitus, joustavuus ja vuorottelu sekä vapaaehtoisuus. Kyrönlampi (2011, 22–38) kirjoittaa artikkelissaan, että leikkiminen on lapselle päiväkodissa erittäin merkittävää. Lapsi kokee mielipahaa, ellei hänellä ole mahdollisuutta leikkiä niin kauan kun hän haluaisi.

Vapaata leikkiä ei tulisi käyttää perusteluna sille, ettei aikuinen voi olla mukana leikissä. Vaikka lapset valitsevat itse leikkinsä ja leikkikaverinsa, aikuisten tulee luoda leikille edellytyksiä, havainnoida leikkiä sekä osallistua leikkiin leikkijänä eikä vain leikittäjänä. Aikuisen mukana olo laajentaa ja rikastuttaa lasten leikkiä, tällöin lapset alkavat kehitellä yhä monimuotoisempia leikkejä itsekin. Leikkitilanteet vaativat aikuisen seurantaa ja valvontaa. Aikuisen on oltava tietoinen siitä, mitä leikissä tapahtuu. Aikuisen läsnäolo lisää lasten turvallisuutta, mahdollistaa konfliktitilanteiden selvittämisen sekä leikin ohjaamisen. (Siljamäki 2014, 19–21; Koivunen 2009, 40; Komi 2014a, 13–15; Kalliala 2013, 206–209.)

Projektimme aikana lapset saivat leikkiä vapaasti, mutta olimme koko ajan samassa tilassa lasten saatavilla. Havainnoimme lasten leikkiä osallistuvan havainnointimenetelmän avulla. Ensimmäisillä kerroilla tehtävänäimme oli auttaa lapsia leikin aloittamisessa. Tekemiemme muutosten jälkeen huone innosti lapsia leikkimään, sillä mahdollisuuksia leikeille oli enemmän ja mielikuvitukselle annettiin tilaa. Ajoittain puutuimme leikissä syntyneisiin konfliktitilanteisiin ja ohjasimme leikkiä oikeaan suuntaan.

4.2.2 Liikkuminen

Liikkuminen on lapselle luontainen tapa tutustua itseensä, muihin ihmisiin sekä ympäristöön. Lapsi ilmaisee omia ajatuksia ja tunteita liikkumisen avulla. Liikunnalla on tärkeä merkitys lapsen kokonaisvaltaiselle kehitykselle. Liikuntatilanteet harjaannuttavat yhdessä toimimisen taitoja sekä tunteiden ilmaisua ja säätelyä. Peleissä ja leikeissä lapsen etiikka ja moraalit kehittyvät, sillä toiminnan edellytyksenä on sääntöjen noudattaminen. Lapsi kokee liikunnan kautta hyväksyntää ja ihailua muilta ihmisiltä. Liikunta auttaa lasta myös terveen itsetunnon rakentumisessa. (Leinonen 2012; Pönkkö & Sääkslahti 2012, 137–138.)

Lapset tarvitsevat liikkumiseen runsaasti mahdollisuuksia. Kasvattajien tehtävänä on luoda lapsille mahdollisuuksia oppimiseen ja harjoitteluun. Kasvattajien on myös hyvä tiedostaa, että motorisen aktiivisuuden yhdistäminen toimintaan ja opetukseen lisää lasten mahdollisuuksia oppia uutta. Varhaisvuosien liikuntakasvatuksen tavoitteena on auttaa lasta muodostamaan myönteinen suhde omaan kehoonsa sekä tukea myönteisen käsityksen muodostumista itsestä liikkujana. (Leinonen 2012; Gyekye & Nikkilä 2013, 72–73; Pönkkö & Sääkslahti 2012, 139.)

Pidämme liikkumista lapselle tärkeänä, mutta projektissamme sitä oli melko vaikeaa huomioida käytännössä. Käyttämämme tila ei soveltunut liikuntaan pienen koon ja portaikkojen vuoksi. Lapset kuitenkin toivoivat mahdollisuutta kiipeilemiseen, joten toimimme portaikkoon jalkojen ja käsien kuvia, joiden ansioista lapset saavat mahdollisuuden liikkumiseen.

4.2.3 Taiteellinen kokeminen ja ilmaiseminen

Lapsi nauttii taiteesta, taidoista ja ilmaisusta sekä yksin että yhdessä muiden kanssa. Lapsi on sekä taiteen tekijä että vastaanottaja. Taide on aistihavaintojen aluetta. Taidetta tekevän ja kokevan lapsen maailmassa on iloa, muotoja, ääniä, värejä, tuoksua, tunteita ja eri aistialueiden kokemusten yhdistelmiä. (Leinonen 2012; Pääjoki 2012, 116.)

Taiteellisen toiminnan keskeinen tehtävä on antaa lapsen ilmaista itseään, omaa sisäistä maailmaa ja jakaa kokemuksiaan muiden kanssa. Taiteellisen kokemisen ja tekemisen kautta lapsi kehittyy yksilönä ja ryhmän jäsenenä. (Leinonen 2012; Pääjoki 2012, 112, 120.)

Kasvattajan tehtävänä taiteellisessa toiminnassa on antaa lapselle tilaa, aikaa ja rauhaa lapsen omalle mielikuvitukselle ja luovuudelle. Kasvattajien tulisi antaa lapsille mahdollisuuksia taiteelliseen toimintaan arkipäiväisissä tilanteissa. Taidekasvatus ei saa olla liian suorituskeskeistä, vaan lapsen tulee saada ilmaista itseään luovasti. Toiminnan tavoitteena tulisi olla itsetunnon koheneminen, sosiaaliset ja vuorovaikutustaidot, itse tekeminen sekä yhteinen ilo. (Leinonen 2012; Pääjoki 2012, 120; Kalliala 2012, 217–218.)

Taiteellisen kokemisen huomioimme projektissamme antamalla lapsille useita mahdollisuuksia taiteen tekemiseen. Lapset tekivät sekä luovia että ohjattuja töitä. Näitä olivat askartelut, piirroksot ja maalaukset. Lapsille oli tärkeää, että heidän tekemänsä työt pääsivät myös esille tilaan.

4.2.4 Tutkiminen

Lapsi tutkii uteliaasti maailmaa kaikilla aisteillaan. Lapsi on luonnostaan utelias ja tiedonhaluinen ja tutkiessaan hän tyydyttää uteliaisuuttaan. Lasten tutkimuksen kohteena ovat sosiaalinen ympäristö, luonnonympäristö sekä rakennettu ympäristö. Tutkiessaan lapsi kokee osallisuutta ympäröivään maailmaan. Lapsen tutkiva mieli on mukana kaikissa hänen askareissaan. (Pääjoki 2012, 111; Turja 2012b, 179; Leinonen 2012.)

Kasvattajien tehtävänä on mahdollistaa lapsille monipuolisia, lasten omaa mielenkiintoa ylläpitäviä kokemuksia sekä tietoisesti luoda lasta houkutteleva ympäristö sekä antaa aikaa tutkimiselle ja ihmettelylle. Kasvattajien täytyy pohtia omaa osuuttaan, heidän tehtäväänsä on havainnoida lapsia sekä herättää omalla toiminnallaan lasten mielenkiinto tutkimiseen. (Kalliala 2012, 223–224, Leinonen 2012; Gyekye & Nikkilä 2013, 75.)

Otimme tutkimisen huomioon erityisesti viimeisessä interventioissa, luomalla houkutteleva ympäristö sekä antamalla aikaa sen tutkimiselle. Lasten uteliaisuus heräsi, kun he pääsivät tutustumaan ehostettuun tilaan. Innostus näyttäytyi selvästi, sillä muuttunut ympäristö houkutteli heitä tutkimaan.

5 PROJEKTIOPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS

Projektiopinnäytetyömme idea sai alkunsa joulukuussa 2014, kun mielenkiinnon kohteemme yhdistyivät: lasten osallisuus sekä lasten luontaiset toimintatavat. Projektiopinnäytetyömme yhteistyökumppaniksi saimme Myllärin päiväkodin Kankuksesta. Yhteistyö päiväkodin kanssa sujui jouhevasti. Kävimme päiväkodissa ensimmäisen kerran keväällä 2015, jolloin keskustelimme aiheesta ja sovimme tarkemmin projektin toteutuksesta. Pidimme viisi toiminnallista interventiota touku-kuun 2015 aikana.

5.1 Projektin suunnittelu

Projektin suunnittelu lähti kunnolla käyntiin sen jälkeen, kun olimme käyneet keskustelemassa projektista päiväkodilla. Suunnittelun pohjana olivat lasten osallisuuden lisääminen ja lasten kiinnostuksen kohteet. Päiväkodin puolelta tuli myös toive, että muokkaisimme yhtä heidän tilaansa paremmin leikkiin sopivaksi. Suunnittelimme jokaiselle interventiolle rungon, jota muokkasimme lasten toiveiden ja tarpeen mukaan. Jokaisessa interventiossa lapset saivat tuoda omaa ääntään esille.

5.2 Pienryhmätoiminnot päiväkodissa

Jokaisessa interventiossa mukana oli 8–13 5–6-vuotiasta lasta. Ensimmäisessä interventiossa tavoitteena oli, että tutustumme lapsiin ja lapset meihin. Kerroimme intervention alussa lapsille, keitä olemme ja että teemme päiväkodissa opinnäytetyöprojektia. Lapset olivat heti innoissaan tulevasta toiminnasta. Interventiossa

leikimme tutustumisleikkejä sekä askartelimme jokaiselle nimilaput. Tutustumisen jälkeen keskustelimme lasten kanssa leikeistä ja siitä, joita tilassa voi leikkiä tällä hetkellä. Huomasimme, että lasten mieleen tulleet leikit liittyivät tavaroihin ja leluihin mitä tilassa oli sillä hetkellä. Tämän jälkeen lapset saivat leikkiä tilassa vapaasti. He keksivät nopeasti tekemistä, mutta eivät jaksaneet keskittyä leikkimiseen ja pelaamiseen kauaa, sillä vaihtoehtoja leikeille oli vähän ja tila ei kannustanut keksimään uusia leikkejä.

Leikin aikana havainnoimme lapsia osallistuvan havainnoinnin avulla, jolloin huomasimme muun muassa sen, että lapsilla oli erittäin hyvä mielikuvitus leikkien suhteen. Saimme lapsilta hyvää palautetta interventtiosta, ja kaikki näyttivät tunnekuvista (LIITE 6) positiivisia tunteita ja olivat ylpeitä itsestään. Jätimme ennen lähtöämme työntekijöille aloituskyselyt täytettäväksi.

KUVA 1. Huoneen alkutilanne

Toisessa interventiossa tavoitteena oli kuulla lapsia leikkitilan muokkaamisessa. Keskustelimme lasten kanssa erilaisista leikeistä kuvien avulla. Keskustelujen jälkeen ohjasimme lapset piirtämään ja askartelemaan mieluisista leikeistä (KUVA

2). Lapset jaksoivat keskittyä hyvin piirtämiseen, ja tuotoksista tulikin erittäin onnistuneita. Sadutimme lapsia piirustuksista, ja he kertoivat niistä mielellään. Lasten piirustuksista heränneitä ideoita leikkihuoneen toteuttamiseen ja teemaan olivat seuraavat: aurinko, kesä, maja, nukkeleikki, liukumäki, pompupaikka, ponileikki, käsinuket/nukketeatteri, kotileikki, piirustustaulu, kukat, rakenteluleikki, nuket, legot, liikenneleikki, keppihevoseet, autoleikki, kiipeily. Intervention jälkeen kaikki olivat hyvällä mielellä.

KUVA 2. Lasten piirrokset mieluisista leikeistä

Kolmannessa interventiossa tavoitteenamme oli tuottaa tilaan konkreettisia muutoksia käsimaalausten (KUVA 3) ja askartelujen (KUVA 4) avulla. Tässä interventiossa lapsia oli kolmetoista, joista neljä oli meille uusia tuttavuuksia. Olimme suunnitelleet intervention pienemmälle lapsiryhmälle, joten suunnitelmiin täytyi tehdä pikaisesti muutoksia. Suunnitelmasta poiketen lisäsimme pelipisteen, jotta saimme kaikille lapsille tekemistä. Lapset eivät innostuneet pelaamisesta, sillä maalaaminen ja piirtäminen olivat paljon mielenkiintoisempia. Osa lapsista lähti ulkoilemaan saatuaan askartelut valmiiksi ja jatkoimme lopetukseen pienemällä ryhmällä. Mielestämme pystyimme hyvin muokkaamaan suunnitelmaa tilanteen

mukaan. Lasten ohjaaminen oli haastavaa, sillä heitä paljon ja tehtävät olivat intensiivistä ohjausta vaativia. Luulemme, että lasten olisi ollut helpompi keskittyä jos heitä olisi ollut vähemmän. Lapset olivat tyytyväisiä, että pääsivät itse tekemään taidetta.

KUVA 3. Lasten käsien kuvat

KUVA 4. Lasten askartelema nuotio

Kävimme ennen neljättä interventiota muokkaamassa tilaa. Emme voineet ottaa lapsia mukaan muutostöihin turvallisuussyistä, sillä tällä kerralla siirtelimme isoimpia huonekaluja ja irrotimme ylimääräisiä kiinteitä kalusteita. Ennen lasten kanssa toteutettavaa interventiota teimme viimeiset muutokset tilassa. Teimme tilaan majan verhoista (KUVA 4). Kiinnitimme lasten askartelut seinille, veimme tilaan leluja ja asettelimme portaisiin käsien ja jalkojen kuvia kiipeilyä varten (KUVA 5). Valitettavasti nämä suuret muutokset olisi ollut mahdotonta toteuttaa lapsiryhmän kanssa.

KUVA 4. Maja

KUVA 5. Portaissa olevat käsien ja jalkojen kuvat

Neljännessä interventiossa lapset näkivät huoneen muutokset. Kerroimme heille jo ennen huoneeseen menoa, että huone on valmis ja tänään he saavat tutkia huonetta sekä leikkiä siellä vapaasti. Huomasimme, että lapsia jännitti, mutta samalla he olivat todella innostuneita. Lapset tutkivat huonetta kiinnostuneina. Lasten huomio kiinnittyi ensimmäisenä majaan sekä jalan- ja kädenjälkiin. Jälkiä lapset seurasivat kuin luonnostaan. Tutkimuskierroksen jälkeen kaikki lapset asettuivat majaan leikkimään mielikuvitusleikkiä. Seurasimme leikkiä pitkään sivusta, sillä se sujui todella hyvin. Välillä lapset kävivät kertomassa jotain meillekin leikistään.

Hämmästyimme siitä, miten kaikki lapset päätyivät leikkimään yhdessä majaan, vaikka tilassa oli esillä myös muita leikkimahdollisuuksia. Lasten mahtava mielikuvitus nousi esiin, sillä he alkoivat leikkiä majassa, jossa ei ollut kovinkaan paljon leikkivälineitä. Lopuksi keskustelimme lasten kanssa huoneessa tapahtuneista muutoksista. Lasten mielestä parasta uudistuksessa olivat asiat, joita he olivat toivoneet, sekä ne, joihin he olivat saaneet vaikuttaa ja osallistua tekemiseen. Tällaisia olivat esimerkiksi maja, nuotio, kiipeilypaikka sekä käsienkuvataulu.

Viidennen intervention tavoitteena oli saada palautetta projektin onnistumisesta lapsilta. Olimme suunnitelleet, että viidennessä interventiossa mukanaamme olisivat ne lapset, jotka olivat olleet eniten osallisina projektissa. Suunnitelma kuitenkin muuttui ja kaikki viiskarit osallistuivat interventioon kahdessa ryhmässä. Toinen meistä havainnoi lasten vapaata leikkiä, samalla kun toinen keräsi lapsilta palautetta yksitellen toisessa huoneessa. Palaute kerättiin kyselyn (LIITE 4) avulla. Osalle lapsista palautteen antaminen oli vaikeaa, erityisesti niille, jotka olivat olleet mukanaamme vain kerran aiemmin. Tämä johtui siitä, että kysely oli suunnattu niille, jotka olivat olleen mukanaamme alusta saakka.

Havainnoidessamme leikkiä huomasimme, että lapset keksivät hyvin leikkejä. Suurin osa lapsista leikki majassa mielikuvitusleikkejä sekä kotileikkiä. Yläkerran piirustuspaikalla lapset leikkivät koulua. Osa lapsista tykkäsi erityisesti järjestellä portaissa olevat käsien ja jalkojen kuvia, sekä kiipeillä niitä pitkin. Myös autoleikki oli mieluinen.

Koska emme olleet varautuneet kahteen ryhmään, aika meni todella tiukalle ja lasten kanssa tehtävissä palautteissa tuli kiire. Huomasimme, että lapset olisivat mielellään jatkaneet leikkejään kauemmin. Intervention lopuksi kiitimme lapsia ja jätimme työntekijöille palautekyselyt, jotka haimme päiväkodista myöhemmin.

6 PROJEKTIOPINNÄYTETYÖN ARVIOINTI

Projektiopinnäytetyömme arviointi koostuu päiväkodin työntekijöiltä (LIITE 3) ja lapsilta (LIITE 4) saamastamme palautteesta sekä itsearviointista. Arvioinnin tarkoituksena on tarkastella projektiopinnäytetyön tavoitteiden toteutumista.

6.1 Päiväkodin henkilökunnan palaute

Teimme päiväkodin henkilökunnalle palautekyselyn, jonka jätimme heille täytettäväksi viimeisellä interventiokerralla. Palautekysely oli suunnattu viiskariryhmän aikuisille. Kysely oli nimetön, mutta vastaajat ovat helposti tunnistettavissa, koska vastaajia oli vain kolme. Palaute painottuu paljon huoneen muutokseen, sillä työntekijät eivät olleet mukana interventioissa.

Työntekijöiden mielestä pitämämme tuokiot lisäsivät lasten osallisuutta seuraavilla tavoilla:

Leikkiympäristö tuli mielenkiintoisemmaksi ja viihtyisämmäksi.
 Uusi toimintaympäristö aktivoi lapsia kehittämään uutta.
 Projektin aikana hyvin. Lapset saivat osallistua monipuolisesti ja yhteistoiminnallisesti.

Työntekijöiden mielestä onnistuimme seuraavissa asioissa:

Onnistuimme erittäin hyvin monilla alueilla: lasten kuulemisessa, lasten mukaan ottamisessa jo suunnitteluvaiheessa. Tilasta tuli ihana piristys yläkerran tiloihin. Toimiva.
 Sisustus onnistui hienosti → maja ihanan tunnelmallinen, sopivan kokoinen. Selkeä toteutus. Seinillä mukavia lasten omia askartelutöitä. "Junatorniin" mukava rauhallinen tarkkailupaikka, ollut isompien lasten kovassa käytössä.
 Paikasta tuli todella viihtyisä.

Työntekijöiden palautteen mukaan olisimme voineet tehdä seuraavat asiat toisin:

Jos aikaa ja rahaa enemmän, olisi voinut sisustaa lisää, esimerkiksi mattoja ja verhoja.

Ehkä aika tulosten seuraamiseen olisi ollut pidempänä parempi, olisi ollut aikaa seurata lasten leikkiä uusissa tiloissa useamman kerran.

6.2 Lasten palaute

Teimme palautekyselyn kolmelletoista lapselle. Kysely toteutettiin haastattelemalla lapsia yksitellen. Kysely oli Likert-asteikollinen ja asteikkona oli hymynaamakuvat. Kysymykset ja vastausvaihtoehdot avattiin lapsille selkeästi ennen jokaista kysymystä. Lapset valitsivat vastauksen kolmista kasvoista ja saivat perustella vastaustaan.

Kysyimme palautteessa, mitä lapset pitivät pitämistämme tuokioista. 12 lasta vastasi pitäneensä tuokioista paljon. Yksi lapsi vastasi pitäneensä tuokioista vähän, koska ei saanut olla mukana joka kerralla. Kysyttäessä mitä lapset pitivät huoneen muutoksesta, yhdeksän lasta piti muutoksesta paljon. Neljä lasta piti muutoksesta vähän, koska osa muutoksista oli tylsiä ja kaikkien toiveita ei ollut toteutettu. Kaikki eivät osanneet perustella vastaustaan. Kysyimme myös tuliko tilaan niitä asioita, joita sinä ja muut lapset toivoitte. Kahdeksan lasta vastasi, että tilaan tuli paljon heidän toivomiaan asioita. Kaksi lasta vastasi, että tilaan tuli vähän heidän toivomiaan asioita. Kolme lasta vastasi, ettei tilaan tullut ollenkaan heidän toivomiaan asioita.

Palautteen lopussa lapset saivat piirtää sen, mitä huoneessa on kivointa leikkiä nyt. Suurin osa lapsista piirsi majan. Muutamat lapset piirsivät piirustuspaikan, nukkekodin sekä portaat, joissa oli käsien ja jalkojen kuvat.

7 POHDINTA

Projektiopinnäytetyömme lähti nopeasti eteenpäin, kun olimme saaneet aiheen päätettyä. Keskinäinen yhteistyömme onnistui koko projektin ajan hyvin. Myös yhteistyö päiväkodin kanssa oli sujuvaa. Keskustelimme työelämäohjaajamme kanssa opinnäytetyöstämme avoimesti ja saimme häneltä hyvin tukea koko projektin aikana. Myös käytännön järjestelyt onnistuivat hyvin. Päiväkodin työntekijät olivat erittäin avoimia ideoillemme ja saimme käyttää vapaasti kaikkia päiväkodin välineitä.

Projektiopinnäytetyömme tarkoituksena oli kartoittaa, miten lasten osallisuus näkyy päiväkodin arjessa sekä selvittää, miten lapsilähtöisyyteen voidaan kiinnittää enemmän huomiota. Lisäksi toiminnallisessa osuudessa halusimme omalta osaltamme lisätä lasten osallisuutta. Halusimme ottaa suunnittelussa ja toiminnassa huomioon lasten luontaiset toimintatavat: leikkimisen, liikkumisen, taiteellisen kokemisen sekä tutkimisen.

Tavoitteenamme oli lisätä Myllärin päiväkotiin lapsilähtöistä toimintaa sekä lapsen osallisuutta arjessa. Halusimme myös lisätä päiväkodin henkilökunnan innostusta lapsilähtöiseen suunniteluun ja tämän avulla luoda lapselle mielekkäämmän arjen varhaiskasvatuksessa.

Osallisuuden tarkasteleminen sekä lapsilähtöisyyden huomioiminen tapahtui työntekijöille suunnatulla kyselyllä. Kyselyn tuloksena saimme selville, että Myllärin päiväkodissa osallisuus ja lapsilähtöisyys toteutuivat jo hyvin. Jälkeenpäin ajateltuna olisi voinut olla hyvä myös havainnoida ryhmän arkea osallisuuden kautta, jotta olisimme saaneet enemmän tietoa siitä, miten osallisuus toteutuu ryhmässä. Kyselystä nousi esille, että lapsilähtöisyyden huomioiminen Myllärin

päiväkodissa oli melko rutinoitunutta, vaikka toisaalta työntekijöillä oli ideoita toteuttamiseen, mutta aikaa toteuttamiselle ei ollut. Uskomme, että työntekijät innostuivat aiheesta lisää projektimme myötä ja sitä kautta lapsilähtöinen toiminta ja lasten osallisuus lisääntyvät päiväkodissa. Toivomme, että työntekijät löysivät uusia toimintatapoja osallisuuden ja lapsilähtöisyyden toteuttamiseen.

Lasten luontaisten toimintatapojen huomioiminen oli meille helppoa, sillä sisällytimme tarkoituksella interventioihin lasten erilaisia toimintatapoja. Pohdimme myös sitä, että lasten luontaiset toimintatavat ovat aina läsnä lasten kanssa toimiessa. Huomioimme ne myös huoneen toteutuksessa, esimerkiksi laittamalla huoneeseen värejä, liikuntaan houkuttelevia askelmia ja lasten omia taideteoksia.

Pidimme Myllärin päiväkodissa viisi interventiota. Interventiot menivät kaiken kaikkiaan hyvin, vaikka suunnitelmia jouduttiin muuttamaan useasti ja joskus nopeastikin. Koimme, että juuri tämän vuoksi lasten kanssa tarvittava spontaanius vahvistui. Interventioiden pitämisen myötä huomasimme, että olemme kehittyneet ja vahvistaneet osaamistamme toiminnan suunnittelussa sekä lapsiryhmän ohjaamisessa.

Pidimme pienryhmätoiminnot tiiviissä tahdissa, jopa kaksi kertaa viikossa. Tämän vuoksi seuraavan toiminnan suunnittelulle ei jäänyt paljoa aikaa. Jälkeenpäin ajateltuna olisimme tarvinneet enemmän aikaa suunnitteluun. Olisimme myös voineet perehtyä paremmin teoriaan ennen interventioita, jolloin olisimme voineet saada sitä kautta uusia ideoita tuokioiden sisältöihin.

Aloitimme lähteiden etsimisen hyvissä ajoin ja löysimmekin paljon projektiimme sopivia lähteitä. Opinnäytetyömme teoriaosuus on melko laaja aihealueiltaan, joten keskityimme meidän projektissamme keskeisiksi nousseisiin asioihin.

Jäimme pohtimaan saamiamme palautteita, sillä loppupalautteeseemme vastasi vain kolme päiväkodin työntekijää. Toisaalta emme voineet pyytää palautetta muilta työntekijöiltä, sillä he eivät olleet mukana konkreettisen toiminnan aikana. Mietimme, vaikuttiko vastaajan tunnistettavuus saamamme palautteen laatuun ja määrään. Saimme työntekijöiltä paljon positiivista palautetta toiminnan aikana.

Lapsilta saamamme palaute oli hieman ristiriitaista, sillä heiltä saamamme suullinen palaute oli positiivista, mutta kirjallisessa palautteessa osalla oli vaikeuksia vastata kysymyksiimme. Uskomme, että kysymyksemme oli liian haastavia osalle lapsista, sillä olimme suunnanneet lasten palautekyselyn niille, jotka olivat olleet mukana useimmissa interventioissa. Näin ollen lasten, jotka olivat olleen mukana vain kerran tai ei ollenkaan, oli todella vaikea vastata kyselyyn. Olisimme voineet tehdä lapsille helpomman kyselyn.

Hyödynsimme projektin aikana osallistuvaa havainnointia, jossa havainnoija välittää havainnoinnin kohteeseen jonkin tietyn asian. Meidän mielenkiintomme kohdistui lasten osallisuuteen, joten keskityimme havainnoinnissa siihen. Osallistuva havainnointi oli meille luontevaa, sillä pääsimme päiväkotiryhmään nopeasti sisään ja saavutimme sekä lasten että aikuisten luottamukset nopeasti. Omaksuimme projektin aikana osallistuvan havainnoinnin menetelmän hyvin ja voimme käyttää sitä tulevaisuudessa.

Sosionomin varhaiskasvatus osaamisemme on kehittynyt koko projektin aikana. Eettisessä osaamisessa olemme kehittyneet lapsen aseman ja tarpeiden näkyväksi ja kuuluvaksi tuomisessa. Ammatillista toimintamme ohjaavat lapsilähtöisyyden periaatteet, jotka ovat vahvistuneet opinnäytetyö prosessin myötä. Opinnäytetyön myötä olemme oppineet kehittämistyötä varhaiskasvatuksessa. Sillä projektimme tavoitteena oli kehittää lapsilähtöistä toimintaa sekä lapsen osallisuutta päiväkodin arjessa. Päiväkodissa toimiessamme opimme arvostamaan dialogista vuoro-

puhelua sekä tasa-arvoista vuorovaikutusta lasten kanssa, sillä otimme toiminnan suunnittelussa ja toteutuksessa huomioon lasten yksilölliset sekä ryhmän tarpeet. Lisäksi kehityimme pedagogisen toiminnan suunnittelussa, toteutuksessa ja arvioinnissa, jotka kuuluvat sosionomin asiakastyön osaamiseen. Projektin aikana opimme toimimaan erilaisissa verkostoissa, tehdessämme yhteistyötä eri tahojen kanssa.

Projektin aikana saimme mahdollisuuden käyttää SILMU-laboratoriota, joka on Centria ammattikorkeakoululla kehitteillä oleva simulaatiotila ja toimintaympäristö. Se mahdollistaa palveluiden esittämisen visuaalisena aineistona digitaalisia välineitä hyödyntäen. Me hyödynsimme SILMU-laboratoriota kokeilemalla erilaisia ratkaisuja, näkökulmia ja ideoita leikkihuoneen muokkaamisessa. Olisimme voineet hyödyntää SILMU-laboratoriota esimerkiksi suunnittelussa yhdessä lasten kanssa. Ongelmiksi muodostuivat lasten tuominen Kannuksesta Kokkolaan sekä tiukka aikataulu interventioiden suhteen. Ajatuksenamme on kuitenkin hyödyntää SILMU-laboratoriota opinnäytetyöseminaarissa.

Kehittämisideana näkisimme, että SILMU-laboratoriota voisi hyödyntää enemmän tämän tyylisessä opinnäytetyössä. Jos koko suunnittelun toteuttaisi laboratoriossa yhdessä lasten kanssa, lopputulos olisi varmasti erilainen, sillä lapset näkisivät mahdolliset muutokset heti suunnitteluvaiheessa. Voisi myös olla, että tämä työkentelytapa olisi lapsille helpompi, koska he näkisivät heti, mitä huoneeseen voisi laittaa, ja lasten villeimmätkin ideat voisi kokeilla simulaation avulla.

LÄHTEET

Gyekye, M. 2013. Arviointiympyrä. Vantaa: Pedatiето.

Hart, R. 1992. Children's participation: From tokenism to citizenship. UNICEF International Child Development Centre. Pdf-tiedosto. Saatavissa: <https://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/95755/GRADU-1403175429.pdf?sequence=1>. Luettu: 25.8.2015.

Heikka, J., Fonsén, E., Elo, J. & Leinonen, J. 2014. Osallisuuden pedagogiikka varhaiskasvatuksessa. Tampere: Suomen Varhaiskasvatus ry.

Heikka, J., Hujala, E., Turja, L. & Fonsén, E. 2012. Lapsikohtainen havainnointi ja arviointi varhaispedagogiikassa. Teoksessa E. Hujala & L. Turja (toim.) Varhaiskasvatuksen käsikirja. Jyväskylä: PS-Kustannus, 54–66.

Heikkilä, M., Välimäki, A-L. & Ihalainen, S-L. 2007. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Pdf-tiedosto. Saatavissa: http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/77129/Varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet.pdf?sequence=1. Luettu: 11.6.2015.

Helenius, A. & Lummelahti, L. 2013. Leikin käsikirja. Jyväskylä: PS-Kustannus.

Hujala, E. & Turja, L. 2012. Varhaiskasvatuksen käsikirja. 2. painos. Jyväskylä: PS-Kustannus.

Kalliala, M. 2012. Lapsuus hoidossa? Helsinki: Gaudeamus.

Koivisto, P. 2011. Lasten itsetunnon vahvistaminen päivähoiton arjessa. Teoksessa K. Alila & S. Parrila (toim.) Lapsen arki ja vuorovaikutus varhaiskasvatuksessa. Oulu: Ediva, 39–56.

Koivunen, P-L. 2009. Hyvä päivähoito. Jyväskylä: PS-Kustannus.

Komi, T. 2014a. Leikki kehittää aivoja. Lastentarha 1/2014. 13–15.

Komi, T. 2014b. Oppimisympäristö lähtee ihmisistä. Lastentarha 3/2014. 9–11.

Kyrönlampi, T. 2011. Päiväkodin arki lapsen kokemana. Teoksessa K. Alila & S. Parrila (toim.) Lapsen arki ja vuorovaikutus varhaiskasvatuksessa. Oulu: Ediva, 22–38.

Leinonen, J. 2012. Lapset sosiaalisina ja kehittyvinä toimijoina. Pdf-tiedosto. Saatavissa:

http://www.google.fi/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved=0CCQQFjAAahUKEwikkNrn-4TGAhUCiywKHbM-ALs&url=http%3A%2F%2Fpeople.uta.fi%2F~jonna.leinonen%2Fosallisuus2012.pdf&ei=DBh4VaTaYKWsgGz_YDYCw&usg=AFQjCNEMWH1D6GHyN1p0CRTHE_q-SJU0qw&bvm=bv.95039771,d.bGg

Luettu: 10.6.2015.

Marjanen, P., Marttila, M. & Varsa, M. 2013. Pienten piirissä. Jyväskylä: PS-Kustannus.

Parikka-Nihti, M. & Suomela, L. 2014. Iloa ja ihmettelyä – ympäristökasvatus varhaislapsuudessa. Jyväskylä: PS-Kustannus.

Pulli, E. 2013. Lupa liikkua. Helsinki: Lasten Keskus.

Pääjoki, T. 2012. Lasten taiteellinen toimijuus. Teoksessa E. Hujala & L. Turja (toim.) Varhaiskasvatuksen käsikirja. Jyväskylä: PS-Kustannus, 109–121.

Pönkkö, A. & Sääkslahti, A. 2012. Liikkuva lapsi. Teoksessa E. Hujala & L. Turja (toim.) Varhaiskasvatuksen käsikirja. Jyväskylä: PS-Kustannus, 136–150.

Raittila, R. 2011. Varhaiskasvatuksen oppimisympäristö on lapsen arkea. Teoksessa K. Alila & S. Parrila (toim.) Lapsen arki ja vuorovaikutus varhaiskasvatuksessa. Oulu: Ediva, 57–68.

Reunamo, J., Virkki, S. & Hietala, M. 2014. Oppimisympäristön kehittäminen. Teoksessa J. Reunamo (toim.) Varhaiskasvatuksen kehittäminen. Jyväskylä: PS-Kustannus, 93–119.

Santavuori, R. 2011. Medialeikin ohjauskirja. Pdf-tiedosto. Saatavissa: www.medialeikki.fi/periaatteet/lapsilahtoisuus.pdf. Luettu: 25.8.2015.

Sevón, E., Böök, M. & Perälä-Littunen, S. 2014. Onko lasten osallisuus turvattu oikeuksista puhumalla? Kasvatus 3/2014. 307–309.

Siljamäki, T. 2014. Leikkitaitoja voi harjoitella. Lastentarha 1/2014. 19–21.

Talentia. 2014. Sosionomi varhaiskasvatuksessa: tuo pienten lasten kasvatukseen sosiaalipedagogista, yhteisöllistä ja yhteiskunnallista osaamista. Pdf-tiedosto. Saatavissa:

http://www.talentia.fi/files/66/Sosionomi_varhaiskasvatuksessa_2014_net.pdf. Luettu: 12.6.2015.

Turja, L. 2012a. Lasten osallisuus varhaiskasvatuksessa. Teoksessa E. Hujala & L. Turja (toim.) Varhaiskasvatuksen käsikirja. Jyväskylä: PS-Kustannus, 41–53.

Turja, L. 2012b. Tiedekasvatus ja lapsen tutkiva toiminta. Teoksessa E. Hujala & L. Turja (toim.) Varhaiskasvatuksen käsikirja. Jyväskylä: PS-Kustannus, 179–194.

Varhaiskasvatuslaki 19.1.1973/36.

Viinamäki, L. 2010. Sosionomin ammatti ja työ 2010–2025. Www-dokumentti. Saatavissa: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-5897-00-5>. Luettu: 12.6.2015.

Vilkkä, H. 2006. Tutki ja havainnoi. Helsinki; Tammi.

YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista. 1989. Pdf-tiedosto. Saatavissa: https://www.google.fi/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=5&cad=rja&uact=8&ved=0CEUQFjAEahUKEwixrubL8-zHA-hUo83IKHXbHAys&url=http%3A%2F%2Fwww.lskl.fi%2Ffiles%2F206%2FLOS_sopimus.pdf&usq=AFOjCNHjo-gfKInIsIYxa_ORPhLG7zVjzQ. Luettu: 25.8.2015.

Elina Eskeli & Jenni Jokinen
LAPSEN OSALLISUUS PÄIVÄKODIN ARJESSA

Projektisuunnitelma
CENTRIA AMMATTIKORKEAKOULU
Sosiaalialan koulutusohjelma
Huhtikuu 2015

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	1
2 PROJEKTIN KUVAUS JA TAVOITTEET	2
2.1 Projektin tarkoitus ja tavoitteet	2
2.2 Tulosten määrittely ja laatu	3
3 TIETOPERUSTA	5
4 TOTEUTUSSUUNNITELMA	6
4.1 Projektin aikataulu	6
4.2 Projektin suunnittelu	7
4.3 Projektin toteutus ja työvälineet	7
4.4 Projektin mahdolliset ongelmat ja ratkaisut	8
5 PROJEKTIORGANISAATIO JA BUDJETTI	9
6 KIRJALLISUUS	10

LÄHTEET**LIITTEET**

1 JOHDANTO

Meitä kiinnostavia aiheita varhaiskasvatuksessa ovat lasten osallisuus sekä lasten luontaisten toimintatapojen huomioiminen. Yhdistelimme mielenkiintomme kohteet ja saimme aikaan molempia kiinnostavan aiheen projektiopinnäytetyöllemme. Tavoitteenamme on lisätä lapsilähtöistä suunnittelua Myllärin päiväkodin arjessa, huomioiden lapselle luontaiset tavat toimia (tutkiminen, leikkiminen, liikkuminen, taiteellinen kokeminen ja ilmaiseminen). Painotamme opinnäytetyössämme lapsen luontaisista toimintatavoista leikkiä.

Aiheemme on mielestämme ajankohtainen, koska olemme varhaiskasvatuksen harjoitteluissa havainneet, että lapsilähtöisyyttä voisi lisätä erityisesti päiväkodin arjen ja toimintatuokioiden suunnittelussa.

Avainsanat: varhaiskasvatus, lapsilähtöisyys, lapsen osallisuus, luontaiset toimintatavat, toiminnan suunnittelu, päivähoidon arki, toimintaympäristö

2 PROJEKTIN KUVAUS JA TAVOITTEET

2.1 Projektin tarkoitus ja tavoitteet

Opinnäytetyömme tarkoituksena on tarkastella miten Myllärin päiväkodin arjessa näkyy lapsen osallisuus. Haluamme myös selvittää miten lapsilähtöisyyttä voidaan lisätä päiväkodin arjessa. Tarkoituksenamme on hyödyntää lasten ominaisia tapoja toimia, kuten leikkimistä, liikkumista, tutkimista ja taiteellista kokemusta.

Opinnäytetyömme tavoitteena on lisätä Myllärin päiväkotiin lapsilähtöistä toimintaa sekä lapsen osallisuutta arjen suunnittelussa. Lisäksi haluamme lisätä päiväkodin henkilökunnan innostusta lapsilähtöiseen suunniteluun ja tämän avulla luoda lapselle mielekkäämmän arjen varhaiskasvatuksessa. Aiomme toteuttaa arjen suunnittelua yhteistyössä lasten ja työntekijöiden kanssa, lapset otetaan mukaan esimerkiksi leikkihuoneen luomiseen ja tilojen muokkaamiseen.

Alla olevasta taulukosta (TAULUKKO 1) näkee tulostavoitteen, toiminnallisen tavoitteen sekä oppimistavoitteen, joita on kuvattu asiakkaan eli lasten näkökulmasta, organisaation sekä opiskelijoiden eli meidän näkökulmasta.

TAULUKKO 1. Projektin tavoitteet

	Asiakas	Organisaatio	SA-itse
Tulostavoite	Saada lapsen ääni esiin päivähoidon arjessa sekä lasten osallistaminen toiminnan suunnit-	Luoda lapsia osallistava ilmapiiri päiväkotiin.	Opinnäytetyön tekeminen. Osallistuvan havainnoinnin omaksuminen.

	teluun.		
Toiminnallinen tavoite	Päästä osalliseksi päiväkodin arjen toimintojen suunnitteluun ikätasonsa mukaan.	Huomioida lasten toiveet päiväkodin arjessa. Ja järjestää aikaa lasten kuuntelemiselle.	Oppia ohjaamaan lapsiryhmää lapsilähtöisesti sekä osallistuvan havainnoinnin oppiminen.
Oppimistavoite	Itsensä ilmaiseminen, omien mielipiteiden esille tuominen sekä asioista neuvottelminen.	Lisätä mahdollisuuksia ja innostusta kuulla lasta päivähoidon arjessa.	Ammatillinen kehittyminen sekä lapsiryhmän ohjaus.

2.2 Tulosten määrittely ja laatu

Tarkoituksenamme on haastatella Myllärin päiväkodin työntekijöitä lasten osallisuudesta jo ennen toiminnallista osuutta lasten kanssa (katso LIITE 1). Haastattelujen avulla tiedämme mihin asioihin meidän tulee kiinnittää huomiota ja pysymme tehdä laadukkaampaa työtä lasten parissa. Projektin loppupuolella teemme kyselyn päiväkodin työntekijöille kartoittaaksemme onko päiväkodin toiminta muuttunut ja mitä mieltä työntekijät ovat meidän tekemästämme työstä (katso LIITE 2).

Opinnäytetyömme laatuun vaikuttavat interventioiden aikana ja jälkeen kerätty palaute, niin lapsilta kuin päiväkodin työntekijöiltä. Käytämme interventioissa osallistuvan havainnoinnin menetelmää eli havainnoimme lapsia interventioiden aikana ja pyrimme kirjaamaan havaintojamme ylös. Havaintojen avulla voimme muuttaa heti toimintaamme interventioiden aikana, mikäli jokin ei näytä toimivan.

Palautetta interventioista saamme havainnoimalla lapsia, lasten ilmeistä ja eleistä saa suoraa palautetta toiminnan onnistumisesta. Lisäksi teemme lapsille suullisia kyselyitä, jotta interventiomme ovat laadukkaita.

3 TIETOPERUSTA

Osallisuus on enemmän kuin osallistumista. Osallisuus on tunne siitä, että kuuluu joukkoon ja että voi vaikuttaa asioihin. (Pulli 2013, 15.)

Osallisuus on yksilön kokemusta omien kykyjen riittävyden, oman roolin merkityksellisyydestä ja vastuun saamisesta omassa yhteisössä. Osallisuudessa on kyse sekä toiminnasta ryhmässä että yhteisöllisyyden tunteesta. Kokemus osallisuudesta syntyy aina vuorovaikutuksessa toisiin. (Parikka-Nihti & Suomela 2014, 47).

Lapselle luontaisia tapoja toimia ovat leikkiminen, liikkuminen, tutkiminen ja taiteellinen ilmaiseminen. Tällaiset toiminnot vahvistavat lapsen hyvinvointia ja käsitystä itsestään. Nämä vahvistavat myös osallistumismahdollisuuksia. Kun lapsi saa toimia itselle mielekkäällä tavalla, hän ilmentää toiminnallaan ajatteluaan ja tunteitaan. Toimiessaan ja keskusteltaessa lasten kanssa sekä heitä havainnoidesa, aikuisille avautuu kanava lasten ajatteluun ja maailmaan. (Stakes 2005, 20).

Arjen toimintojen suunnittelussa lähtökohtana on havainnoida lasten kiinnostuksen kohteita sekä tukea ja mahdollistaa lasten keksinnöt. On myös tärkeää, että kasvattajat ovat aktiivisesti läsnä lasten toiminnassa. Suunnitellaan teemallisia sisältöjä ja kokonaisuuksia yksittäisten toimintatuokioiden lisäksi. (Gyekye & Nikkilä 2013, 67).

Havainnoin merkitys korostuu varhaiskasvatuksessa, koska millään muulla tavalla aikuiset eivät saa riittävästi tietoa lapsista (Kalliala 2012, 200).

4 TOTEUTUSSUUNNITELMA

4.1 Projektin aikataulu

Pyrimme hankkimaan luvat alkuvuodesta 2015 ja toiminnallinen osuus toteutuu keväällä 2015. Teoreettista pohjaa alamme kirjoittamaan interventioiden toteutuksen lomassa keväällä 2015. Opinnäytetyöseminaari on syksyllä 2015, jolloin opinnäytetyömme olisi tarkoitus olla valmis. Alla oleva taulukko (TAULUKKO 2) kuvaa aikatauluamme projektin osalta.

TAULUKKO 2. Opinnäytetyön aikataulu

Aika	Tehtävät
Maaliskuu 2014	Aihepiiriseminaari
Joulukuu 2014	Uusi aihe ja työn tekeminen yhdessä
Tammikuu 2015- Helmikuu 2015	Projektisuunnitelman tekeminen ja hyväksyttäminen
Maaliskuu 2015	Idean esittäminen Kannuksen päiväkotiin
Huhtikuu 2015	Tutkimusluvan hakeminen
Kevät 2015	Teorian tutustuminen ja interventioiden suunnittelu
Kevät 2015- (Kesä 2015)	Interventiot
Kesä 2015	Opinnäytetyön kirjoittaminen
Syksy 2015	Opinnäytetyön tarkastuttaminen ja hyväksyttäväksi jättäminen

Marraskuu 2015	Opinnäytetyön seminaariesitys
Marraskuu 2015	Kypsyyskoe

4.2 Projektin suunnittelu

Projektin suunnittelu lähti liikkeelle, kun päätimme tehdä opinnäytetyön yhdessä. Koska haluamme molemmat lastentarhanopettajan kelpoisuuden, oli itsestään selvää, että aiheemme sijoittuu varhaiskasvatukseen. Projektissa näkyy kiinnostuksemme lapsen osallisuuteen ja lapsen luontaisiin toimintatapoihin.

4.3 Projektin toteutus ja työvälineet

Toteutamme projektimme yhteistyössä Myllärin päiväkodin 5-vuotiaiden lasten ja työntekijöiden kanssa. Toteutuksessamme huomioimme lasten osallisuuden sekä luontaiset tavat toimia.

Projektimme työvälineenä toimivat interventiot, joita pidämme viisi kertaa. Ensimmäisessä interventiossa haastattelemme päiväkodin työntekijöitä sekä tutustumme lapsiryhmään. Valitsemme tilan johon aiomme tehdä muutoksia. Tarkkailemme myös, mitä lapset leikkivät tilassa. Toisessa interventiossa kartoitamme lasten toiveita ja ideoita leikkitilan uudelleen suunnittelussa. Teemme lopuksi yhteenvedon toiveista ja ideoista yhdessä lasten kanssa. Kolmannessa interventiossa toteutamme leikkitilan uuden ilmeen yhdessä lasten kanssa ja ohjaamme lapsia uuden ympäristön käyttöön. Neljännessä interventiossa tarkkailemme lapsia uudessa leikkiympäristössä kahden viikon kuluessa muutoksesta. Viides interventio

koostuu lopetuksesta ja palautteen keräämisestä sekä aikuisilta että lapsilta. Lapsilta keräämme palautteen suullisesti ja aikuisilta kirjallisella kyselyllä.

4.4 Projektin mahdolliset ongelmat ja ratkaisut

Opinnäytetyön tekeminen yhdessä voi tuoda omanlaisia haasteita. Tässä vaiheessa projektia koemme, että aikataulujen yhteen sovittaminen voisi olla yksi suurimmista haasteista, koska molemmilla on omat työt ja menot. Alla olevasta taulukosta (TAULUKKO 3) näkee mahdolliset ongelmat sekä ratkaisut.

TAULUKKO 3. Projektin mahdolliset ongelmat ja ratkaisut

Ongelmat	Ratkaisut
Aikataulujen yhteensovittaminen	Molemminpuolinen joustaminen sekä aikataulujen suunnitteleminen etukäteen.
Aikataulussa pysyminen	Aikataulujen sovittaminen yhteistyötahojen kanssa.
Motivaation puute	Oma ja toisen motivoiminen.
Oma jaksaminen	Töiden jakaminen tasapuolisesti, suunnittelu, vastuun kantaminen. Ongelmien jakaminen työparin kanssa ja toisen auttaminen.
Ylitsepääsemättömät esteet	Avun ja tuen pyytäminen opettajalta sekä avun pyytäminen työelämäohjaajalta.

6 PROJEKTIORGANISAATIO JA BUDJETTI

Toimimme projektissamme päällikköinä ja työn tekijöinä. Lisäksi projektissamme on mukana työelämäohjaaja sekä ohjaava opettaja. Projektissamme on kiinteästi mukana myös päiväkodin työntekijät sekä lapset.

Projektin kustannukset koostuvat lähinnä pienistä materiaalihankinnoista, joista vastaamme pääosin itse. Toteutamme interventiot päiväkodin tiloissa ja käytämme mahdollisesti heiltä käytöstä löytyviä materiaaleja. Näin ollen meidän ei tarvitse erikseen vuokrata tiloja toiminnallemme eikä murehtia materiaalikustannuksista.

7 KIRJALLISUUS

Kirjallisuus koostuu varhaiskasvatukseen liittyvästä kirjallisuudesta. Korostamme erityisesti lapsen osallisuutta sekä luontaisia tapoja toimia. Kiinnitämme huomiota myös toiminnan ja tilojen suunnitteluun liittyvään kirjallisuuteen.

Koko projektimme perusta liittyy valtakunnalliseen varhaiskasvatussuunnitelmaan, joka on pohjana kaikelle varhaiskasvatustoiminnalle Suomessa.

LÄHTEET

Gyekye, M. & Nikkilä, P. 2013. Arviointiympyrä. Vantaa: Pedatieto Oy.

Kalliala, M. 2012. Lapsuus hoidossa. Helsinki: Gaudeamus Oy.

Parikka-Nihti, M. & Suomela, L. 2014. Iloa ja ihmettelyä – Ympäristökasvatus varhaislapsuudessa. Jyväskylä: PS-Kustannus.

Pulli, E. 2013. Lupa liikkua. Helsinki: Lasten Keskus

Stakes. 2005. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Www-dokumentti. Saatavissa:

<https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/77129/Varhaiskasvatussuunnitelmanperusteet.pdf?sequence=1>. Luettu: 26.1.2015.

ALOITUSKYSELY PÄIVÄKODIN TYÖNTEKIJÖILLE

1. Millä tavalla otatte lasten mielipiteet huomioon päiväkodin tilojen järjestyssä ja toiminnan suunnittelussa?

2. Kuinka tärkeänä pidätte lasten mielipiteiden kuulemista toiminnan suunnittelussa ja tilojen järjestyssä asteikolla 1-5. 1= ei ollenkaan tärkeä, 2= vähän tärkeä 3= en osaa sanoa, 4= tärkeä, 5= erittäin tärkeä.

1   2   3   4   5

Voit perustella vastaustasi tähän:

3. Miten lapsi voi itse vaikuttaa toimintaansa?

4. Onko lapsella mahdollisuus jatkaa leikkiä keskeytyksen jälkeen? Jos ei, niin miksi?

5. Mikä teidän mielestänne edistää ja estää lapsen osallisuutta arjessa? (Osallisuus on lasten mahdollisuutta ilmaista mielipiteitään ja näkemyksiään, vaikuttaa päätöksentekoon ja saada aikaan muutoksia. Osallisuuden edistämiseen tarvitaan kasvattajan kykyä kuulla, nähdä ja tuntea lapsia.)

a. edistää?

b. estää?

6. Miten lasten osallisuus toteutuu tällä hetkellä päiväkodin toimintakulttuurissa?

7. Miten päiväkotiympäristö ja toiminnan suunnittelu tukevat lasten luontaisia toimintatapoja (liikkuminen, leikkiminen, taiteellinen kokeminen ja tutkiminen)?

PALAUTEKYSELY PÄIVÄKODIN TYÖNTEKIJÖILLE

1. Miten pitämämme tuokiot lisäsivät tietouttasi lasten osallisuudesta?
2. Saiko opinnäytetyömme sinut innostumaan lasten osallisuudesta? Miten itse voisit tulevaisuudessa lisätä lasten osallisuutta?
3. Miten lasten osallisuutta vahvistava toiminta jatkuu päiväkodissanne?
4. Miten mielestäsi onnistuimme ja mitä olisimme voineet tehdä toisin?

KIITOS!

PALAUTEKYSELY LAPSILLE

1. Mitä pidit pitämistämme tuokioista? Väritä sopivat kasvot.

Lapsen kommentit:

2. Mitä pidät huoneen muutoksesta? Väritä sopivat kasvot.

Lapsen kommentit:

3. Tuliko huoneeseen niitä asioita, joita sinä ja muut lapset toivoitte? Väritä sopivat kasvot.

Lapsen kommentit:

4. Mitä huoneessa on nyt kiva leikkiä? Piirrä kuva paperin toiselle puolelle.

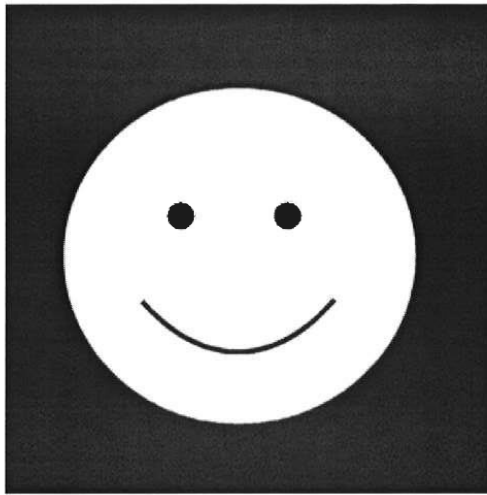
INTERVENTIOT

1. Lapsiin tutustuminen ja lasten leikin tarkkaileminen. Samalla jätämme työntekijöille kyselyn. (Leikkiminen)
  - Mitä lapset leikkivät tilassa?
  - Kuinka monta lasta tilassa leikkii?
  - Minkä ikäisiä lapsia tilassa leikkii?
  - Onko tyttöjä ja poikia samassa tilassa? Leikkivätkö keskenään?
  - Onko työntekijä seuraamassa leikkiä? Osallistuuko työntekijä lasten leikkiin?
2. Toisessa interventiossa kartoitamme lasten toiveita ja ideoita leikkitilan uudelleen suunnittelussa. Kerromme lapsille mitä aiomme tehdä heidän ryhmässään. Keräämme vastaukset lapsilta piirustusten muodossa ja haastattelemme lapsia tuotoksista. Teemme lopuksi yhteenvedon toiveista ja ideoista lasten toiveet huomioon ottaen. (Taiteellinen kokeminen ja ilmaiseminen)
3. Kolmannessa interventiossa toteutamme leikkitilan uuden ilmeen lasten toiveiden pohjalta. Ohjaamme lapsia tutkimaan uutta leikkiympäristöä kysymysten ja tehtävien avulla. (Tutkiminen)
  - Löydätkö tilasta itsellesi uusia leluja?
  - Entä vanhoja tuttuja?
  - Miten muuten tila on muuttunut?

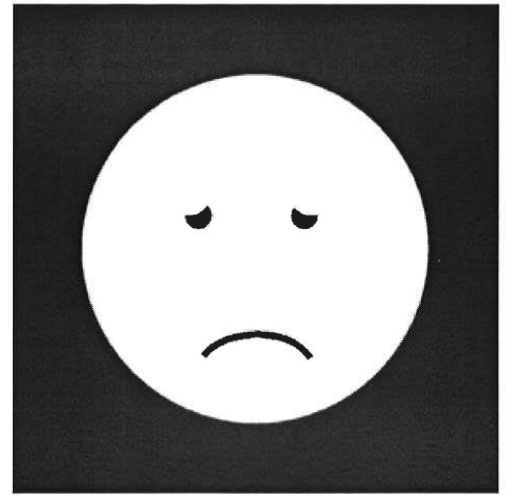
Alustavat kysymykset, joita jatkojalostetaan, kun olemme nähneet tilat.

4. Neljännessä interventiossa tarkkailemme lapsia uudessa leikkiympäristössä viikon tai kahden kuluttua muutoksesta. Tarkkailemme, onko leikki muuttunut uudessa tilassa. Käytämme tässä interventiossa samoja kysymyksiä pohjalta, kuin ensimmäisessäkin. Tarvittaessa ohjaamme lapsia leikkeihin.
5. Viides interventio koostuu lopetuksesta ja palautteen keräämisestä sekä aikuisilta että lapsilta. Lapsilta keräämme palautteen suullisesti leikin lomassa ja aikuisilta kirjallisella kyselyllä.

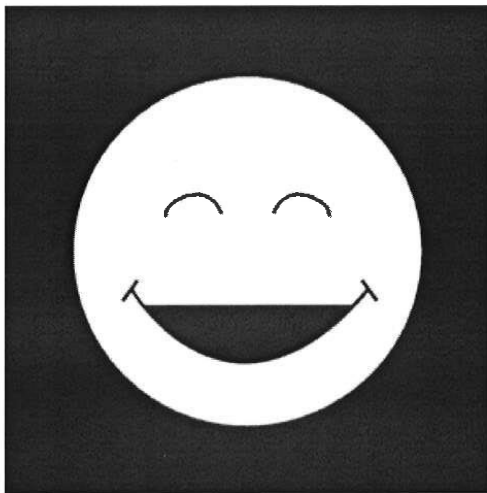
iloinen

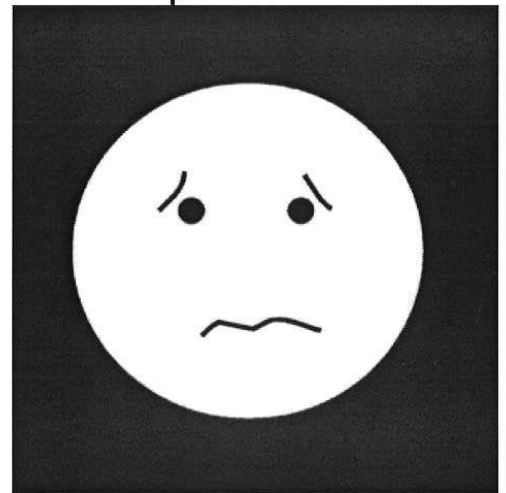
surullinen

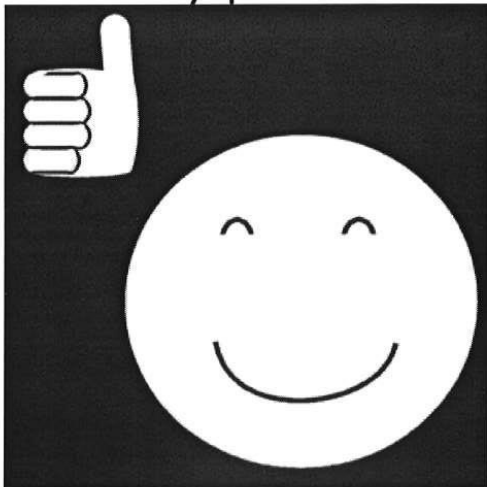
iloinen

pelokas

ylpeä

itkeä

TUTKIMUSLUPA-ANOMUS

Organisaatio, jolle anomus osoitetaan Kannuksen kaupunki, Myllään päiväkot

Vastuuhenkilö organisaatiossa _____

Tutkimusluvan anoja(t) Elina Eskeli
Jenni Jokinen

Osoite

Puhelin

Sähköpostiosoite

Tutkimuksen nimi Päiväkodin toiminnan suunnittelu lapsilähtöisem-
mäksi lasten ominaiset toimintatavat luomioidenTutkimuksen tarkoitus Toiminnan kehittäminenTutkimuksen kohderyhmä 5-6-vuotiaatAineiston keruun arvioitu ajankohta kevät/kesä 2015Tutkimusmenetelmä ProjektihapinnäytetyöTutkimussuunnitelma hyväksytty 15 / 4 / 20 15Tutkimuksen ohjaaja Marja-Leena Hakasaari

Lupa myönnetään

paikka Kannus aika 21 / 4 / 20 15 anomuksen mukaisesti muutosehdotuksin hylättyLuvanmyöntäjän allekirjoitus Leena Hakasaari

LIITTEET

- Tutkimussuunnitelma
 Kysely/haastattelulomake
 Muut liitteet, mitkä _____